
”JOS AUTO AJAA PÄÄLLE, SIT VOI OLLA KU LÄTTY”

Esikouluikäisten tietoja ja mielipiteitä saamastaan liikennekasvatuksesta

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Hoitotyön koulutusohjelma

Forssa 15.11.2011

Anniina Keskitalo & Nina Paananen

Hoitotyön koulutusohjelma
Wahreninkatu 11
30100 Forssa

Työn nimi ”JOS AUTO AJAA PÄÄLLE, SIT VOI OLLA KU LÄTTY”
Esikouluikäisten tietoja ja mielipiteitä saamastaan liikenne-
kasvatuksesta

Tekijät Anniina Keskitalo ja Nina Paananen

Ohjaava opettaja Päivi Homan-Helenius

Hyväksytty _____ . _____ . 20 _____

Hyväksyjä

Forssa
Hoitotyön koulutusohjelma
Sairaanhoitaja

Tekijät	Anniina Keskitalo & Nina Paananen	Vuosi 2011
Työn nimi	”Jos auto ajaa päälle, sit voi olla ku lätty”. Esikoululaisten tietoja ja mielipiteitä saamastaan liikennekasvatuksesta	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää esikouluikäisten lasten tietoja ja mielipiteitä esikoulussa annetusta liikennekasvatuksesta. Tavoitteena oli tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää esikouluikäisille annettavan liikennekasvatuksen kehittämisessä. Aihe on tärkeä, koska viimeisen viiden vuoden aikana liikennetapaturmissa loukkaantui 560 lasta. Aiheesta on melko vähän aiempia tutkimuksia lasten näkökulmasta.

Opinnäytetyö oli kvalitatiivinen tutkimus, jossa aineisto kerättiin teema-haastatteluina. Haastattelut toteutettiin ryhmähaastattelemalla 16 lasta yhdessä Kanta-Hämeen päiväkodissa. Saatu aineisto analysoitiin pääosin induktiivisella sisällönanalyysillä.

Liikenteeseen liittyvät käsitteet, turvalliset ja vaaralliset leikkipaikat sekä tien ylitys ja turvavälineiden käyttö, olivat tulosten mukaan lapsille tuttuja asioita. Haastatteluissa lapset kertoivat, etteivät he vielä olleet kulkeneet esikouluun ilman saattajaa. Siksi erilaiset liikennemerkkit ja esikoulureitin varrella olevat vaaranpaikat olivat heille vielä vieraita asioita.

Jatkossa esikouluikäisten lasten liikennekasvatuksessa tulisi painottaa enimmäkseen enemmän konkreettista, koska konkreettiset esimerkit ja tekemisen kautta tapahtuva oppiminen innoittavat lapsia. Lapset voisivat esimerkiksi harjoitella tien ylitystä yhdessä aikuisen kanssa ja tehdä oman liikennekasvatus-portfolion, johon he keräisivät liikennekasvatustunneilla jaettuun materiaaliin ja omia piirustuksiaan. Myös poliisiviranomaiset voisivat antaa lapsille aika ajoin liikennepuistotyypistä opetusta esimerkiksi liikennekadun avulla, jossa lapset voisivat harjoitella liikennesääntöjen tuntemustaan käytännössä.

Avainsanat Liikennekasvatus, esikouluikäiset, terveyden edistäminen

Sivut 51 s. + liitteet 3 s.

Forssa
Degree Programme in Nursing
Nurse

Authors Anniina Keskitalo & Nina Paananen **Year** 2011

Subject of Bachelor's thesis "If you are run over by a car, you can be like a pan cake". Pre-school age children's knowledge and opinions about the received traffic education

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to investigate the pre-school age children's knowledge and opinions about the pre-school traffic education. The object was to produce information that can be used in the development of pre-school traffic education. The subject is important, because since the last five years 560 children were injured in traffic accidents. There is not much earlier research on the issue from the perspective of children.

The thesis was a qualitative study, in which the data were collected through thematic interviews. The interviews were conducted as group interviews with 16 children in one of the Häme kindergartens. The obtained data were analyzed by means of inductive content analysis.

Traffic-related concepts of safe and unsafe playgrounds, and the road crossing and the use of safety equipment, were familiar things to the children according to the results. In the interviews the children told that they haven't gone yet to the pre-school without an escort. Therefore the different road signs along the pre-school route and pre-existing risk positions were still unknown matters for them.

In the future pre-school children's traffic education emphasis should be put more concrete things, as concrete examples and learning by doing inspire children. For example children could practice to walk across a road with an adult escort and make their own traffic safety education portfolio, where they could collect traffic education materials, and their own drawings. Additionally, the police authorities could give children from time to time traffic park-type education by making a road track where. Children could practice their knowledge of traffic regulations in practice.

Keywords Traffic education, pre-school age children, health promotion

Pages 51 p. + appendices 3 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	ESIKOULUIKÄISEN KASVU JA KEHITYS.....	2
2.1	Fyysinen kasvu ja kehitys.....	2
2.2	Motorinen kehitys.....	2
2.3	Kognitiivinen kehitys.....	3
2.4	Persoonallisuuden kehitys.....	5
2.5	Sosiaalinen kehitys.....	7
3	ESIKOULUIKÄISTEN LASTEN TURVALLISUUTTA UHKAAVAT TEKIJÄT .	8
3.1	Lasten kokema turvallisuus ja turvattomuus.....	9
3.2	Lasten kokema kaltoinkohtelu.....	9
3.2.1	Fyysinen ja emotionaalinen kaltoinkohtelu.....	10
3.2.2	Laiminlyönti.....	11
3.2.3	Seksuaalinen kaltoinkohtelu.....	12
3.2.4	Perheväkivalta.....	12
3.2.5	Kaltoinkohtelun ehkäiseminen.....	13
3.3	Muut lasten turvallisuutta uhkaavat tekijät.....	14
3.3.1	Internetin ja median kautta tulevat uhkatekijät.....	14
3.3.2	Lasten kokema kiusaaminen.....	15
3.3.3	Muiden lasten turvallisuutta uhkaavien tekijöiden ehkäiseminen.....	16
4	LIIKENNE ESIKOULUIKÄISTEN LASTEN TURVALLISUUTTA UHKAAVANA TEKIJÄNÄ.....	16
4.1	Liikenteen aiheuttamat vaarat esikouluikäisille.....	16
4.2	Liikennekasvatus.....	17
4.2.1	Liikenteeseen liittyvät käsitteet.....	18
4.2.2	Liikenteeseen liittyvät merkit ja niiden merkitys.....	19
4.2.3	Turvallinen leikkiminen liikenteen läheisyydessä.....	19
4.2.4	Turvallinen liikkuminen kevyenliikenteen väylällä.....	20
4.2.5	Turvallinen tien ylittäminen.....	21
4.2.6	Turvavälineiden käyttö.....	21
4.2.7	Liikennekasvatus muissa oppilaitoksissa.....	22
4.2.8	Lapsille suunnattu materiaali - Minun liikennekirjani.....	23
5	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE.....	24
6	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	24
6.1	Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä.....	24
6.2	Opinnäytetyön kohderyhmä.....	24
6.3	Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmä.....	25
6.4	Tutkimusaineiston analysointi.....	25
7	OPINNÄYTETYÖN TULOKSET.....	26
7.1	Lasten tiedot liikenteeseen liittyvistä käsitteistä.....	26
7.1.1	Lasten tiedot jalkakäytävästä.....	26
7.1.2	Lasten tiedot suojatiestä.....	26

7.1.3	Lasten tiedot ajoradasta	27
7.2	Lasten tiedot liikennemerkkeistä.....	27
7.3	Lasten mielipiteet turvallisesta leikkimisestä liikenteen läheisyydessä.....	31
7.3.1	Turvalliset leikkipaikat	31
7.3.2	Vaaralliset leikkipaikat	32
7.3.3	Lasten mielipiteet, miten tulisi toimia, kun pallo kierii tai pulkka liukuu ajoradalle	34
7.4	Lasten mielipiteet turvallisesta liikkumisesta kevyen liikenteen väylällä	35
7.4.1	Vaarat, joista lapsia on varoitettu kodin ja esikoulureitin varrella	35
7.4.2	Kevyen liikenteen väylällä liikkuminen ruuhka-aikaan	35
7.5	Lasten tiedot turvallisesta tien ylittämisestä.....	36
7.5.1	Lasten tiedot tien ylittämisestä liikennevalojen kohdalta.....	36
7.5.2	Lasten tiedot suojatien ylittämisestä.....	37
7.6	Lasten mielipiteet turvavälineiden käytöstä	38
7.6.1	Pyöräillessä käytettävät turvavälineet	38
7.6.2	Pimeällä liikkuminen	39
7.6.3	Autolla matkustaminen.....	41
7.7	Lasten mielipiteet liikennekasvatuksen toteutuksesta omassa esikoulussa.....	42
7.7.1	Liikennekasvatus esikoulussa lasten mukaan.....	42
7.7.2	Lasten mielipiteet opetuksesta.....	43
7.7.3	Lasten esittämät kehittämis ehdotukset	43
8	OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS	44
9	OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS	46
10	POHDINTA.....	47
10.1	Tulosten tarkastelu	47
10.2	Kehittämisen- ja jatkotutkimusehdotukset.....	50
	LÄHTEET	52
LIITE 1	Arvoisat 6–7-vuotiaiden lasten huoltajat	
LIITE 2	Teemahaastattelurunko	

1 JOHDANTO

Esikouluikäisen lapsen kehitys on nopeaa, lapsi kasvaa ja kehittyy niin fyysisesti, motorisesti kuin kognitiivisestikin. Myös persoonallisuuden ja sosiaalisuuden kehittyminen jatkuu 6–7-vuotiaana. Havainnointikyky ei ole vielä 6–7-vuotiaalla yhtä hyvä kuin aikuisella ja näkökenttä on kaapeampi. Lapsi on impulsiivinen liikkuja myös liikenteessä. Kaverit ja leikit tempaavat mukaansa, jolloin autojen huomioiminen jää vähemmälle. Lapset ovat luottavaisia sen suhteen, että kyllä autoilija heidät huomaa. Pieni koko ja esimerkiksi talvella suuret lumikinokset estävät autoilijoita havaitsemasta liikkeissään nopeaa lasta. (Lasten liikenneturvallisuus n.d.)

Vuonna 2010 lapsille sattuneista onnettomuuksista 40 prosenttia tapahtui pyörätien ja ajoradan risteyksessä. Auton matkustajina kuoli 45 ja loukkaantui 37 prosenttia lapsista. Suojatiellä lapsille sattui vähemmän onnettomuuksia kuin muualla liikkeessä. Muualla kuin suojatietä ylittäessä lapsia loukkaantui 64 prosenttia. (Lasten henkilövahingot tieliikenteessä 2011.)

Tilastot osoittavat, että lasten liikennekasvatus on tärkeää. Liikennekasvatusta on painotettu myös Jylhän (2004) tekemässä tutkimuksessa. Lasten itsenäiset taidot kulkea liikenteessä ovat tärkeitä kasvulle ja kehitykselle sekä itseluottamukselle. Liikennekasvatusta annetaan kotona, neuvoloissa, päivähoitopaikoissa, esikouluissa ja kouluissa läpi lapsen elämän. (Markkula & Öörni 2009, 33, 37.) Opetus tapahtuu erilaisten materiaalien, kuten oppikirjojen kautta. Kasvatuspaikat käyttävät myös viranomaisten vierailuja ja käytännön harjoituksia kasvatuksen tukena. (Jylhä 2004, 26–29, 32.)

Ennen lasten kouluikää esikoulukasvatuksessa keskitytään liikenteen peruskäsitteiden hallintaan. Heidän tulisi tietää käsitteet jalkakäytävä, suojatie ja ajorata. Lasten tulisi erottaa myös vasen ja oikea. Tällaisten asioiden kautta voidaan edetä pohtimaan turvallisia leikkipaikkoja ja liikkumista liikenteessä. Myös erilaisten turvavälineiden käytöstä kertominen tulee tärkeäksi esikouluikässä. (Rautiainen, Pöllänen & Kalenoja 2006, 24–25.)

Tässä opinnäytetyössä keskitytään esikouluikäisten lasten tietoihin ja mielipiteisiin liikennekasvatuksesta, jota heille on annettu esikoulussa. Aihe on valittu sen tärkeyden vuoksi. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää esikouluikäisten lasten liikennekasvatusta kehitettäessä.

2 ESIKOULUIKÄISEN KASVU JA KEHITYS

Kasvu tarkoittaa ihmisen fyysistä muutosta tai edistymistä. Sitä voidaan käyttää kuvaamaan ihmisen sisäistä muutosta läpi elämän. Kehitys on elämän aikana tiedostamatonta ja jatkuvaa. Kehityksen osa-alueita ovat fyysinen kasvu sekä motorinen, kognitiivinen, sosiaalinen ja persoonallisuuden kehitys. (Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2008, 64.)

2.1 Fyysinen kasvu ja kehitys

Lapsen fyysistä kasvua säätelevät perintötekijät, elinympäristö ja terveydentila. Lapsen fyysinen kasvu perustuu solujen määrän ja koon lisääntymiseen. Kudokset, kuten luusto ja lihaksisto lisääntyvät määrällisesti kasvun aikana. Geenit määrittelevät kasvun 50–80 prosenttisesti, asettaen rajat fyysiselle kasvulle. Elinympäristön tarjoama ravinto ja virikkeellisyys tukevat normaalia fyysistä kasvua. Puolestaan sairaudet, ravinnon puute ja elinympäristön virikkeettömyys hidastavat sitä. (Karling ym. 2008, 120.)

Fyysistä kasvua seurataan mittauksilla. Yleisimmät mittaukset ovat päänympäryys, pituus ja paino. Kasvua arvioidaan vertaamalla sitä eri ikäkausien normaalin kasvun rajoihin. Normaalin kasvun viitearvot on laadittu suomalaisten kasvututkimusten pohjalta. Neuvolassa lapselle aletaan piirtää omaa kasvukäyrää. Kasvu on normaalia, kun se noudattelee iänmukaisia viitearvoja. Kun kasvu selvästi hidastuu, on tehtävä tutkimuksia mahdollisten kasvuhäiriöitä aiheuttavien tekijöiden selvittämiseksi. Kasvuhäiriöitä voivat aiheuttaa ravinto ja sairaudet. Lisäksi on otettava huomioon perimän vaikutus kasvuun selvittämällä vanhempien pituus ja kasvutapa. (Karling ym. 2008, 120–121, 177.)

2.2 Motorinen kehitys

Motorinen kehitys tarkoittaa liikkeiden kehittymistä. Siihen vaikuttavat keskushermoston, luuston ja lihaksiston kehittyminen. Virikkeet, lapsen persoonallisuus ja motivaatio vaikuttavat motoristen taitojen harjoitteluun ja oppimiseen. Motoristen taitojen oppimisen edellytyksenä on tietyn kehitystason saavuttaminen. Kehitys etenee päästä varpaisiin eli kefalokaudaalaisesti, keskeltä äärialueille eli proksimodaalisesti ja kokonaisvaltaisista liikkeistä eriytyneisiin liikkeisiin. (Karling ym. 2008, 123.)

Motorisen kehityksen vaiheet ovat sensomotoriikka ja refleksit, opitut ja tahdonalaiset liikkeet, perusliikkuminen ja motoriikan harjaantuminen. *Sensomotorinen vaihe ja refleksien vaihe* sisältävät aistien avulla reagoinnin sekä vastasyntyneen synnynnäiset ja automatisoituneet kehitysheijasteet. Vauvan omat aistihavainnot vastaavat sensomotorisista liikkeistä, aivorunko ja selkäydin vastaavat kehitysheijasteiden toiminnasta. Heijasteet eli refleksit ovat tahdosta riippumattomia liikkeitä, jotka vastaavat tiettyyn ärsykkeeseen aina samanlaisina. Ne näkyvät vauvalla noin kolmikuukauti-

seksi, jonka jälkeen ne väistyvät tietoisten liikkeiden tieltä. Puolenvuoden iässä lapselle tulevat suojeluheijasteet. Ne ovat kehittyneempiä refleksejä, eikä lapsella ole niitä heti syntyessään. Suojeluheijasteet tulevat eteen, sivulle ja taakse eli lapsi ottaa käsillään vastaan, jottei kaatuisi. (Karling ym. 2008, 124–129.)

Opittujen ja tahdonalaisten liikkeiden vaiheessa lapsi alkaa kehittää isojen aivojen alaisia liikkeitä. Motoristen taitojen kehittymisen edellytyksenä on kehitysheijasteiden väistyminen. Karkeamotoriikka tarkoittaa suurten lihasryhmien hallintaa ja lihastoimintojen koordinaatiota, joita tarvitaan liikkumiseen. Motoriset taidot harjaantuvat liikkumisen ja leikkien kautta. Noin vuoden ikäisenä lapsi oppii kävelemään ilman tukea. Kaksivuotias kävelee jo portaat tasa-askelin, potkii palloa ja pukee osan vaatteista päälle. Kolmivuotias oppii ajamaan kolmipyöräisellä, hyppii molemmilla jaloillaan, osaa laittaa napit kiinni ja kävelee portaat vuoroaskelin. Nelivuotias hyppii yhdellä jalalla ja viisivuotias oppii ajamaan polkupyörää ilman apupyöriä sekä hiihtämään ja luistelemaan. Kaikki motorisen kehityksen perusvalmiudet ovat kehittyneet viisivuotiaalla. (Karling ym. 2008, 125–128.)

Pienten lihasten hallinta on hienomotoriikkaa. Vuoden ikäinen osaa juoda kupista ja puolitoistavuotias osaa syödä lusikalla. Kaksivuotias osaa piirtää kämmenotteella ja kokoaa palikoista torneja. Kynäotteen lapsi oppii kolmivuotiaana ja harjoittelee silloin ihmisen piirtämistä. Neljävuotias osaa jo piirtää ihmisen raajoineen ja käyttää saksia. Viisivuotias osaa piirtää eri kuvioita ja yksityiskohtia piirustuksiinsa sekä kirjoittaa oman nimensä. (Karling ym. 2008, 128.)

Perusliikkumisen vaiheessa lapsi on kahdesta seitsenvuotiaaksi. Tällöin lapsi oppii käyttämään eri lihaksiaan monipuolisesti eri toimintoihin. Läheisten kannustus on lapselle tärkeää motoristen taitojen kehittymisen kannalta. Uusien asioiden opettelu altistaa lapsen tapaturmille. Kasvattajan on tärkeä motivoida ja kannustaa lasta yrittämään uudelleen ja harjoittelemaan uusia taitoja. Liialliset odotukset tai liiallinen suojeleminen eivät motivoi lasta liikkumiseen. *Motoriikan harjaantumisvaiheessa* lapsi on kouluikäisenä. Päiviin kuuluu paljon hieno- ja karkeamotorista toimintaa. Juoksu, hyppiminen, piirtäminen, kirjoittaminen ja urheilulajit antavat lapselle onnistumisen kokemuksia, luoden pohjan käsitykselle omasta itsestä aktiivisena toimijana. Taitojen harjoitteluvaiheen jälkeen lapsen tullessa nuoruusikään, hän alkaa arvioida taitojaan myös ammatinvalinnan näkökulmasta. Murrosikäiselle motoriset kyvyt ja liikuntataidot antavat itsevarmuutta fyysisten muutosten kanssa. (Karling ym. 2008, 128–131.)

2.3 Kognitiivinen kehitys

Kognitiivinen kehitys sisältää havaitsemisen, muistin, ajattelun, kielen ja oppimisen. Se tarkoittaa tiedon käsittelyä ja kehitystä. Edellytyksenä kehittymiselle on vuorovaikutus aikuisen kanssa. Ensimmäisen elinvuoden aikana kognitiivisuus kehittyy *havaintojärjestelmän* rakentamisena. Aistiensa avulla lapsi havainnoi ympäristöään ja opettelee yhdistämään tieto-

jaan. Samaan aikaan lapsi opettelee toimimaan suhteessa havaintoihinsa. Lapsi ei hahmota ympäristöä vielä kielen avulla, havaintojen ja toiminnan merkitys korostuvat ajattelussa ja oppimisessa. Maailma sisältää esineitä ja asioita, jotka päästävät ääniä, aukeavat, sulkeutuvat, juoksevat, taipuvat ja putoavat. Lapsi pohtii, mitä esineillä voisi tehdä, voiko niihin tarttua, voiko niitä imeä, pitävätkö ne ääntä ja tuoksuvatko ne. Lapsi osaa jo eritellä ja jäsenellä ympäristönsä tapahtumia sekä tiedottaa ajatuksiaan eleillä, ilmeillä, itkulla, jokeltelulla ja liikkeillä. Muiden ihmisten eleiden ja ilmeiden tulkitseminen vuorovaikutuksen välineenä opitaan ennen kielellistä kehittymistä. (Karling ym. 2008, 134–135.)

Kielen kehittyminen on tärkeää kognitiivisen kehityksen kannalta. Se toimii ajattelun perustana ja viestinnän välineenä sekä mahdollistaa sosiaalisen vuorovaikutuksen, ajatusten, tunteiden ja mielikuvituksen jakamisen. Kielen avulla lapsi oppii jäsentämään havaintomaailmaansa, tutustuu ympäristöönsä ja hankkii tietoa. Vauvalla on syntyessään esikielelliset valmiudet ja kyky hahmottaa äidinkieltä kehittyy nopeasti. Kielen ymmärtäminen kehittyy ennen puheen tuottamista. Vuoden ikäinen ymmärtää ja kuuntelee aikuisen puhetta, vaikei itse osaa vielä tuottaa puhetta. Sanojen ymmärtämisen jälkeen lapsi alkaa tuottaa sanoja itse. Ensimmäisiä sanoja lapsi alkaa sanoa hieman ennen vuoden ikää. Niitä ovat sanat, joita lapsi kuulee päivittäin, kuten ”äiti”, ”isi”, ”tutti” tai ”pullo”. Aikuisen motivaatio toistaa samoja yksinkertaisia sanoja vaikuttaa lapsen kykyyn oppia niitä. Ensimmäisinä elinvuosina äänteet korvautuvat, esimerkiksi koira on koija. Äänteet korjaantuvat, kun lapselle toistetaan sanoja oikein. (Karling ym. 2008, 135–137.)

Kaksivuotias osaa paljon erilaisia sanoja ja yhdistää niitä yksinkertaisiksi lauseiksi. Kolmivuotias ymmärtää kielen sosiaalisen luonteen, että sanat ovat yhteisesti sovittuja eri esineiden ja tapahtumien nimityksiä. Kolmivuotiaasta nelivuotiaaksi lapsi oppii yli kymmenen uutta sanaa päivässä. Nelivuotias kyselee miksi-kysymyksiä haluten tietää, miksi asiat tapahtuvat ja millä tavalla. Viisivuotias hallitsee tuhansia sanoja ja vaikeat äänteet. Hän pystyy käyttämään kieltä tilanteen vaatimalla tavalla ja osaa kertoa tarinoita niin, että vieraskin kuuntelija ymmärtää ne. Kuusivuotiaan sanavarasto on laaja ja hän kiinnostuu kirjaimista sekä numeroista. Abstraktit käsitteet saavat vielä vain konkreettisia merkityksiä. Kouluikään tullessaan lapsi oppii ymmärtämään abstrakteja käsitteitä sekä lukemaan ja kirjoittamaan. Lukeminen kasvattaa lapsen tiedon määrää nopeasti. (Karling ym. 2008, 135–137.)

Jean Piaget’in (n.d.) teorian mukaan ajattelu kehittyy nelivaiheisesti lapsen kokemusten pohjalta. Kaksivuotiaaksi asti lapsi on sensomotorisessa vaiheessa. Vastasyntyneen elämää hallitsevat refleksit, joiden avulla lapsi sopeutuu uuteen ympäristöönsä. Lapsen oppiessa ohjaamaan toimintaansa itse, refleksit menettävät merkitystään. Aistien ja motoriikan yhteistyön avulla lapsi alkaa muodostaa maailmastaan aisteihin perustuvia sisäisiä malleja. Sisäiset mallit auttavat hallitsemaan maailman monimuotoisuutta. Kotona lapsi oppii liikkumaan ja muistamaan, missä hänelle tärkeät asiat

sijaitsevat. Hän oivaltaa paikkojen ja asioiden esinepysyvyyden sekä muisti kehittyä. (Karling ym. 2008, 138.)

Esioperationaaliossa vaiheessa lapsi on kahdesta ikävuodesta noin seitsemivuotiaaksi asti. Tällöin lapsi alkaa ilmaista itseään kielellisesti ja Piaget’in (n.d.) mukaan varsinainen ajattelu alkaa sen jälkeen. Lapsi alkaa rakentaa käsitteitä ja sanoja omalle toiminnalleen. Hän selostaa ääneen omaa toimintaansa ja vaiheen alussa ajattelu on itsekeskeistä. Lapsi ei ymmärrä omalle toiminnalleen merkityksettömiä käsitteitä eikä osaa perustella ajatuksiaan. Lapsi voi kokea elottomatkin esineet elävinä ja kuvitella niiden olevan, kuten hän itse on. (Karling ym. 2008, 138.)

Seitsemänvuotias siirtyy konkreettisten operaatioiden kauteen, joka jatkuu yksitoistavuotiaaksi. Tämä on ratkaiseva käänne henkiselle kehitykselle, sillä psyykkisen kehityksen kaikilla alueilla on nähtävissä uusi ajattelu. Itsekeskeisyys alkaa väistyä ja ajattelutoiminnot muuttuvat johdonmukaisiksi. Lapsi oppii luokittelemaan asioita ylä- ja alakäsitteisiin, ymmärtää massan pysyvyyden ja suoriutuu vesilasikokeesta. Abstraktien asioiden käsittäminen on vielä vaikeaa ja ajattelu on konkreettista. Empatian osoittaminen toista kohtaan alkaa sujua luoden pohjaa lapsen sosiaalisille suhteille. (Karling ym. 2008, 138.)

Muodollisten operaatioiden vaiheessa lapsi on yksitoistavuotiaasta neljätoistavuotiaaksi. Tällöin lapsi taitaa abstraktiajattelun, vertailun ja tietokokonaisuuksien yhdistelyn. Yksilön persoona, tunne-elämä ja älyllinen elämä alkavat täydentää toisiaan. Piaget’in (n.d.) teoriaa on arvosteltu, sillä se ei ota huomioon kasvatuksen ja kulttuurin merkitystä kognitiiviselle kehitykselle. Kasvattajien arvot ja asenteet muokkaavat lasten oppimisympäristöjä vaikuttaen siihen, millaisia virikkeitä lapsille tarjotaan. Ajattelun kehitys etenee lapsilla vaihtelevasti. (Karling ym. 2008, 138.)

2.4 Persoonallisuuden kehitys

Erik H. Eriksonin (n.d.) mukaan persoonallisuus kehittyä läpi elämän. Kehityksen vaiheet ovat psykososiaalisia kriisejä, joihin kuuluu aina kehityshaaste. Kehityshaasteista selviäminen luo perustan lapsen jatkokehitykselle, kasvattaen itseluottamusta ja antaen voimia. Ensimmäisenä lapselle kehittyä *perusluottamus tai perusepäluottamus* vanhempiinsa. Kehitystehtävän ratkaisu riippuu ensimmäisen elinvuoden aikana saadusta rakkaudesta, läheisyydestä ja perustarpeiden tyydyttämisestä. Ratkaisu vaikuttaa, kuinka lapsi luottaa toisiin ihmisiin nuorena ja aikuisena. Ensimmäisen ja kolmannen ikävuoden välillä kehittyä *itsenäisyys, häpeä ja epäily*. Itsenäisyys kehittyä onnistumisten ja kokemusten kautta, joista lapsi saa sanallista palautetta. Liiallinen suojelu ja syyllistäminen johtavat siihen, että lapsi alkaa epäillä omia kykyjään ja tuntee häpeää. *Aloitteellisuus tai syyllisyydentunne* kehittyä neljännen ja viidennen ikävuoden välillä. Merkityksellistä vaiheessa on se, kuinka vanhemmat reagoivat lapsen alituisiin kysymyksiin ja taitojen harjoitteluun. Lapsen uteliaisuuden perusteeton rajoittaminen johtaa liiallisiin syyllisyyden tunteisiin. Kuusivuotiaasta puber-

teettiin liittyy *ahkeruuden- tai alemmuudentunteen* kehittyminen. (Karling ym. 2008, 146–147.)

Margareth Mahlerin (n.d.) teoria keskittyy psykologiseen syntymään vastasyntyneestä kolmivuotiaaksi. Vastasyntynyt elää *autistisessa tilassa*, ilman käsitystä itsestään. Hän ei osaa reagoida ympäröivään sosiaaliseen maailmaan eikä kommunikoi ympäristönsä kanssa, vaan nukkuu ja herää syömään. Seuraavassa vaiheessa noin kolmikuukautisena vauva muodostaa *symbioottisen suhteen* ensisijaisen hoitajansa kanssa. Tällöin vauva kuvittelee olevansa hoitajansa kanssa yhtä. *Separatio-individuaatioprosessin* kautta nelikuukautisesta kolmivuotiaaksi lapsi erottautuu hoitajastaan ja löytää minuutensa. Prosessissa on neljä vaihetta, joiden kautta eriytyminen ja kehonkuva muodostuvat. Lapsi harjoittelee eriytymistä, lähentyy takaisin hoitajan luo ja lopuksi yksilöllisyys kiinteytyy. Tunnekohteet ymmärretään pysyviksi. (Karling ym. 2008, 148–151.)

Sigmund Freudin (n.d.) mukaan psyyke rakentuu viesteistä, yliminästä ja tietoisesta minästä. *Vietit ja superego* kamppailevat ihmisen alitajunnassa siitä, miten olisi hyvä toimia. *Tietoista minää* ihminen pystyy tarkastelemaan helpoiten. Freud painottaa lapsen persoonallisuuden kehityksessä seksuaalisuutta, joka on osa viettipohjaa. Kehitysvaiheet on nimetty psykoseksuaalisiksi vaiheiksi, joiden kautta saavutetaan aikuisen seksuaalisuus. *Oraalivaiheessa* lapsi etsii mielihyvää suun kautta: syömällä, maistelemalla, imemällä ja puremalla. Vaiheen loppupuolella yksivuotiaana lapsi kehittää itselleen persoonallisuutensa ääriä. Vuodesta kolmivuotiaaksi lapsi on *anaalivaiheessa*, jolloin hän kiinnostuu ulostamisesta ja kuivaksi oppimisesta. Vaiheeseen kuuluu potalla käymisen opettelu ja puhtaudesta huolehtiminen. Nelivuotiaasta viisivuotiaaksi lapsi on *fallisessa vaiheessa*. Lapsi alkaa tutustua sukupuolielimiinsä ja pohtii erilaisuuttaan. Samaan aikaan lapsi on *oidipaalivaiheessa* eli rakastuu vastakkaista sukupuolta olevaan vanhempaansa. *Oidipaalikriisi* ratkeaa yleisemmin niin, että lapsi alkaa sisäistää omaa sukupuoli-identiteettiään samaistumalla omaa sukupuolta olevaan vanhempaansa. Vanhemmasta tulee tällöin lapselle ihanne, jolta hän alkaa omaksua sukupuolelleen ominaisia käyttäytymismuotoja. Viisivuotias siirtyy *latenssivaiheeseen*, jolloin seksuaalinen kiinnostus vähenee ja ajatukset siirtyvät kouluun ja harrastuksiin. Vaihe kestää puberteettiin asti, jonka jälkeen nuoruudessa siirrytään *genitaalivaiheeseen*. Vietit heräävät ja seksuaalisuus alkaa kohdistua toiseen ihmiseen. Superagon omatunto ja viettipohja kamppailevat keskenään, minkä vuoksi nuori on epävarma seksuaalisuudestaan. Toisaalta vietit houkuttelevat kokeilemaan uusia asioita ja toisaalta voimakas superego tuntuu syyllisyytenä. Nuoren tulisi kasvaa uuteen rooliinsa omassa tahdissaan, ilman ympäristön paineita. Vaiheen tavoitteena on saavuttaa aikuiselle sopiva seksuaalisuus. (Karling ym. 2008, 151–153.)

Daniel Stern (1985) hylkää teoriassaan ajatuksen, että vauva olisi aluksi autistinen, suhteessa äitiinsä passiivinen ja erottamaton äidistään. Sternin mukaan vauvalla on aistimuksia ja vuorovaikutusta jo ennen kieltä ja minätietoutta. Vauvan kasvaessa lapseksi hänen *sisäinen maailmansa* vähitellen laajenee minäkokemuksen ja ihmissuhteiden viiden tason kautta.

Vastasyntynyt on tunteiden maailmassa kuusiviikkoiseksi saakka. Tällöin vauva kykenee havainnointiin, motorisiin ja kognitiivisiin toimintoihin sekä tunneilmaisuun. Vauva omaa valmiuden kommunikaatioon, tunnistaa sikiökaudella kuulemiaan ääniä, tuntee kosketuksen sekä erottaa ääri viivoja ja värejä. Vauva tutustuu maailmaan sisäisten ja ulkoisten tekijöiden kautta heräävillä tunteilla. Seitsemänviikkoinen siirtyy lähimmän sosiaalisen maailman vaiheeseen, jossa hoitajan kosketus ja eleet opettavat lasta tulkitsemaan sosiaalista maailmaa. Ei-kielellistä vuorovaikutusta aletaan oppia tässä vaiheessa ja ymmärretään, että hoitajia voi olla useampia ja heillä on jokaisella erilaiset kasvot. Neljänkuukauden iässä siirrytään mielenmaisemien maailmaan, jolloin lapsi alkaa selkeämmin ymmärtää erillisyytensä muista ja oman mielenmaailmansa olemassaolon. Vaihe kestää yksivuotiaaksi ja siihen sisältyy oman mielenmaailman sekä muiden mielenmaisemien jakamista toisten kanssa. Lapsi aistii läheisten ihmisten tunnetiloja ja ne vaikuttavat hänen tunnetiloihinsa. Vieraita ihmisiä aletaan vierastaa, koska lapsi ei tunne heidän mielenmaisemiaan, kuten häntä hoitavien ihmisten. Kiintymysjärjestelmän vuoksi lapsi palaa hoitajansa luokse vielä kävelemään oppimisen jälkeenkin hakemaan turvaa. Toisaalta uuden taidon myötä lapsen tutkimusjärjestelmä aktivoituu ja uteliaisuus maailmaa kohtaan herää. Tämä saa lapsen tutkimaan maailmaa itsenäisemmin. (Karling ym. 2008, 153–156.)

Sternin (1985) teorian mukaan vuoden ikäinen lapsi siirtyy sanojen maailmaan, jolloin lapsi alkaa käyttää sanoja ja oppii, että kommunikoida voi myös sanoin. Lapsi alkaa ymmärtää tekojen seuraussuhteet, aikakäsitys laajenee ja lapsi osaa matkata menneisyyteen. Kolmivuotiaana lapsi siirtyy kertomusten maailmaan kehityksessään ja alkaa sepittää kertomuksia. Kertomusten kertominen vaatii kykyä nähdä ja tulkita ihmisten tekemisiä. Samalla lapsi luo mielikuvaa siitä, millainen hän on. (Karling ym. 2008, 153–156.)

John Bowlbyn (1979) *kiintymyssuhdeteoria* käsittelee lapsen minäkuvan muovautumista suhteessa häntä hoitavaan ihmiseen. Vauva tarvitsee kiintymyssuhdetta hoitavaan aikuiseen, sillä hän ei pysty itse huolehtimaan hengissä pysymisestään. Hoitava aikuinen ruokkii, vaatettaa, hoivaa ja antaa virikkeitä vauvalle. Ensimmäisen elinvuoden aikana lapsi alkaa harjoitella perustunteiden tunnistamista ja ilmaisemista. Hoitavan aikuisen reaktiot lapsen tunteisiin vaikuttavat siihen, kuinka lapsi alkaa työstää ja sallia perustunteita itselleen. Kiintymyssuhteen kautta lapsi löytää käsityksiä itsestään sekä muista suhteessa itseän ja ihmissuhteisiin. (Karling ym. 2008, 156–160.)

2.5 Sosiaalinen kehitys

Lapsen sosiaaliset taidot, minäkäsitys ja tunne-elämä kehittyvät yhdessä toistensa kanssa. Sosiaalinen kehitys on suhteessa ympäristöön ja kulttuuriin, jossa lapsi elää. Lapsi alkaa muodostaa kuvaa itsestään ja suhteistaan muihin, jotta hänet hyväksytään ympäristöön. Ensimmäinen luottamussuhde toiseen ihmiseen, yleensä äitiin, vaikuttaa lapsen myöhäisempiin ihmissuhteisiin ja vuorovaikutustaitojen kehittymiseen. Ympäristö ja eri-

tyisesti oma perhe altistavat lapsen vaikutteille. Vanhemmat ja sisarukset antavat lapselle malleja sosiaalisista taidoista. (Karling ym. 2008, 166.)

Vertaisryhmä tarkoittaa lapsen ikätovereita, kavereita ja sisaruksia. Tällaisessa ryhmässä leikkiminen on sosiaalisen kehityksen kannalta tärkeää. Aluksi yhdessä leikkiminen on yhteisen mielenkiinnon jakamista, jolloin aikuisen ohjaus on tärkeää. Lapsen opittua leikkimisen ja vuorovaikutuksen perustaitoja leikit kehittyvät. Lapsi pääsee vertaisryhmässä harjoittelemaan erilaisia rooleja, sosiaalisia taitoja, yhteistoiminnan sääntöjä, kuuntelua ja tasavertaisuutta. Muiden lasten palaute omasta käyttäytymisestä vahvistaa ja kehittää opittuja vuorovaikutustaitoja. Ystävyysuhteiden puuttuminen tai muiden lasten hyljeksintä voivat johtaa lapsen kielteiseen minäkuvaan ja myöhempiin sosiaalisiin ongelmiin. (Karling ym. 2008, 167.)

Kaksivuotias lapsi on kiinnostunut toisista lapsista, mutta yhteisleikkejä ei vielä ole. Lapsi kohtelee toista lasta kuin esinettä. Muita lapsia halataan, purraa, nipistellään ja tönitään. Vanhemmat ohjaavat lasten yhdessä oloa tässä vaiheessa. Kolmivuotiaana opitaan leikkimään toisten lasten kanssa itsenäisemmin. Nelivuotiaana lapsi on omatoiminen ja itsenäinen. Hän saa uusia kavereita helposti, mutta valikoi kaverit tarkasti. Koti ja perhe ovat merkittäviä yhteenkuuluvuudentunteen luoja. Viisivuotiaana lapsi on hyvin sosiaalinen ja haluaa olla paljon omanikäistensä seurassa. Lapset jaksavat iloja ja suruja keskenään sekä osaavat ottaa huomioon toisten lasten tunteet. Kuusivuotiaana ystävyysuhteet tulevat entistä tärkeimmiksi ja luotettavuutta harjoitellaan kertomalla salaisuuksia kavereille tai vanhemmille. (Ivanoff, Risku, Kitioja, Vuori & Palo 2001, 61.)

3 ESIKOULUIKÄISTEN LASTEN TURVALLISUUTTA UHKAAVAT TEKIJÄT

Lasten oikeuksia sekä turvallista kasvua ja kehitystä tuetaan laissa. Vuonna 1959 hyväksyttiin lasten oikeuksia koskeva julistus, joka ei kuitenkaan velvoittanut valtioita laillisesti. YK:n lasten oikeuksista tehty julistus hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa vuonna 1989, jolloin siitä tuli lainvoimainen. Suomessa yleissopimus tuli voimaan 1991. (Unicef 2010, 2011.)

Seuraavat lasten oikeuksien yleissopimuksen artiklat liittyvät turvataitokasvatukseen antamiseen. Ne velvoittavat valtiota huolehtimaan lapsen turvallisuudesta kehityksestä antamalla lapsille tietoa ja tukea turvallisuutta uhkaavista tilanteista varten. Artikloiden rikkominen on laissa rangaistava teko.

- Artikla 16: Lapsella on laillinen oikeus yksityisyyden suojaan eikä hänen kunniaansa saa loukata.
- Artikla 17: Lapsella on oikeus tietää, mitä maailmassa tapahtuu, mutta oikeus tulla myös suojelluksi hänen hyvinvoinnilleen vahingolliselta aineistolta.

- Artikla 19: Lapsia tulee suojella kaikenlaiselta väkivallalta, välinpitämättömyydeltä ja hyväksikäytöltä.
- Artikla 28: Lapsella on oikeus saada opetusta.
- Artikla 39: Lapsia, jotka ovat joutuneet väärinkäytösten uhreiksi, on autettava toipumaan.

(Yleissopimus lapsen oikeuksista 2001, 4–5, 10–11.)

3.1 Lasten kokema turvallisuus ja turvattomuus

Mikko Aaltosen (2002) mukaan turvallisuus on yksilön tai ryhmän tila, jossa on mahdollisimman vähän ihmisen minuutta, turvallisuuden tunnetta ja itsetuntoa uhkaavia tekijöitä. Turvallisuus ei ole vain uhan puuttumista, vaan hyväksytyksi tulemisen tunnetta. Hoivaaminen synnyttää lapselle turvallisuuden tunnetta ja luottamusta. Kun Väisäsen (2004) tutkimuksessa kuusivuotiailta lapsilta kysyttiin turvallisuudesta, he liittivät sen arkiseen yhdessä oloon läheisten kanssa, ruokailuun, ulkoiluun ja hoivaan. Lapset mainitsivat vanhemmat, kaverit, päiväkodin henkilökunnan, kummit ja isovanhemmat tärkeiksi turvallisuutta tuoviksi henkilöiksi. (Lajunen, Andell, Jalava, Kempainen, Pakkanen & Ylenius-Lehtonen 2005, 21.)

Lahikainen (2006) esittää, että turvattomuus syntyy, kun kohdataan jotakin käsittämätöntä ja ylivoimaista, jonka suhteen henkilö on avuton, neuvoton tai voimaton. Niemelä (2000) nimeää tällaisiksi asioiksi lapselle läheisten ihmisten väkivaltaisuuden ja huolenpidon laiminlyönnin. Turvattomuus ilmenee erilaisina pelkoina, psykosomaattisina oireina tai huolina. Pelko on normaali reaktio todelliseen tai kuviteltuun uhkaan. (Lajunen ym. 2005, 22). Kirmanen (2000) kuvaa, että pelko koostuu aistimuksista, tunteista, kognitiosta ja käyttäytymisestä. Lapsille tyypillisiä reaktioita pelkoon ovat hämmennys, piiloutuminen, epätodellinen olo ja epäluuloisuus sekä hallinnan tunteen katoaminen ja paniikki (Juhola-Lindfors & Männikkö 2006, 8–9.)

Lasten luontainen uteliaisuus, luottavaisuus ja miellyttämisen halu ovat uhkia turvallisuudelle. Lapset rikkovat toistensa koskemattomuutta epäasiallisesti koskettaen ja kiusaten toisiaan. Perus- ja esiopetuksen opetus suunnitelmat vuodelta 2004 velvoittavat varhaiskasvatuspaikkoja huolehtimaan lasten terveen ja turvallisen kasvuympäristön takaamisesta yhdessä kotien kanssa. (Lajunen ym. 2005, 18–19.)

3.2 Lasten kokema kaltoinkohtelu

Kaltoinkohtelua on kaikki fyysinen ja psyykkinen pahoinpitely, laiminlyönti, seksuaalinen hyväksikäyttö, kaupallinen ja hengellinen hyväksikäyttö sekä muu riisto, joka vahingoittaa lapsen normaalia kehitystä ja terveyttä tai loukkaa jollain tavalla ihmisarvoa. Aikuinen käyttää tällaisissa tilanteissa vastuuta, luottamusta ja valtaa väärin. (Plan Suomi Säätiö 2010, 3.)

Leikki-ikäinen lapsi voi käydä kaltoinkohtelun aiheuttamia ahdistavia tilanteita myöhemmin ja toistuvasti läpi, esimerkiksi leikeissään tai unissaan. Lapsella voi ilmetä erilaisia pelkoja, kehityksen taantumista ja takerutumista aikuisiin. Tunteista voi olla vaikeaa puhua ja autonomisen hermoston ylivireystila näkyy keskittymis- ja oppimisvaikeuksina, raivonpuuskinä, kiihtymyksenä, varuillaan olona ja ylireagointina erilaisiin ärsykkeisiin. Kouluiässä kaltoinkohtelua kokenut lapsi tai nuori voi eristäytyä. Myös masentuneisuutta ja ahdistuneisuutta ilmenee. (Turunen 2004, 190–194.)

3.2.1 Fyysinen ja emotionaalinen kaltoinkohtelu

Lapsen kaltoinkohtelu on ollut tuomittava teko rikoslaissa vuodesta 1984 lähtien. Tästä huolimatta Suomessa esiintyy enemmän ruumiillista kuritusta kuin muissa pohjoismaissa. Lastensuojelun Keskusliiton kyselyn (2004) mukaan kolmannes ihmisistä hyväksyy ruumiillisen kurituksen. Vakavia sairaalaan johtavia pahoinpitelyjä sattuu vuosittain arviolta 50. (Lajunen ym. 2005, 7, 23.)

Fyysinen kaltoinkohtelu tarkoittaa ruumiillista kuritusta ja pahoinpitelyä, josta voi seurata ruumiillisia vammoja (Lajunen ym. 2005, 23). Pahoinpitelyä on kolmea muotoa:

- Pahoinpitely, josta ei synny ruumiinvammaa. Teosta voidaan tuomita sakkorangaistukseen.
- Pahoinpitely, josta seuraa lievä ruumiinvamma ja kipua. Teko on tuomittava.
- Törkeä pahoinpitely, josta aiheutuu hengenvaarallinen/pysyvä vamma tai sairaus tai teon yhteydessä on käytetty terä- tai ampuma-asetta. Teko on tuomittava.
(Suomen rikoslaki 2003 21:5 §, 6 §, 7 §.)

Emotionaalisisessa kaltoinkohtelussa lapsesta vastuussa olevat aikuiset välittävät lapselle käsitystä kelvottomuudesta, jos tämä ei tyydytä aikuisten tarpeita tai mielihaluja. Vanhemmat ovat usein vaativia ja tehostavat vaatimuksiaan uhkailulla. Emotionaalisen kaltoinkohtelun erilaisia muotoja ovat:

- Hyljeksiminen ja halventaminen, jolloin lasta ei auteta, häntä haukutaan tai nöyryytetään muiden nähden.
- Uhkailu ja pelottelu, jolloin lapselle asetetaan kohtuuttomia vaatimuksia ja uhkaillaan, jos lapsi ei niitä saavuta. Perheväkivallan näkeminen on myös uhkailua ja pelottelua.
- Eristäminen, johon kuuluvat omaan huoneeseen lukitseminen, lapsen antisosiaalisen käytöksen tukeminen, päihteiden käyttöön rohkaisu, ikään kuulumattoman seksuaalisen ärsykkeen aiheuttaminen sekä lapsen tunnetarpeiden huomiotta jättäminen. (Sinkkonen 2004, 76, 78–79.)

Emotionaalisen kaltoinkohtelun muodossa vanhempi tai vanhemmat saattavat sijoittaa lapseen huonoja tai kiellettyjä puolia itsestään tai partneris-

taan. Tämä voi olla seurausta vanhempien erilaisista mielenterveydenhäiriöistä tai kykenemättömyydestä hyväksyä tosiasioita. (Sinkkonen 2004, 80.)

3.2.2 Laiminlyönti

Laiminlyönti on yleisin kaltoinkohtelun muoto. Laiminlyönnin muotoja ovat fyysinen, psyykinen ja emotionaalinen laiminlyönti sekä lapsen koulutuksen tai lääketieteellisen hoidon laiminlyöminen. Perustarpeiden laiminlyönti aiheuttaa lapselle vaikeuksia kehityksessä sekä fyysisiä että psyykkisiä ongelmia. (Lajunen ym. 2005, 26.) Syynä tähän on, että edellytyksenä oppimiselle ja kasvulle on perustarpeiden täytyminen. Tärkeimpiä perustarpeita ovat turvallisuus, rakkaus, nähdä ja kuulla tuleminen, hyväksynnän ja arvostuksen kokeminen, ruoka, vaatetus, puhtaus, virikkeellisyys, terveydenhuolto ja koulutus. (Söderholm 2004, 59–60.)

Syynä laiminlyönnille voi olla huoltajan kykenemättömyys ymmärtää vanhemmuuden tehtäviä ja vastuuta. Norjalaisen tutkijan, Killénin (n.d.) mukaan, huoltajilla saattaa olla kielteinen käsitys lapsen tarpeista ja huolenpidosta sekä puuttuva kyky tuntea positiivisia tunteita lapsen huolehtimisesta. Myös päihteillä saattaa olla osuutta asiassa, lapsi joutuu tällaisessa tilanteessa kokemaan turvattomuutta ja pelkoa, kun huolenpito on vaja-vaista. Laiminlyövien vanhempien kyky empatiaan voi olla heikentynyt ja lapsi koetaan rasitteeksi. (Söderholm 2004, 60.)

Fyysinen laiminlyönti voi tarkoittaa, että lapsi ei saa kasvulleen välttämättöntä ravintoa tai hänen hygieniastaan ja sosiaalisista suhteistaan ei huolehdi. Lapsen koti saattaa olla kylmä ja likainen. Huoltaja aiheuttaa lapselle turvattomuutta, antamalla hänet vieraiden ihmisten hoitoon tai altistamalla hänet vaaroille, kuten onnettomuuksille ja myrkytyksille. Lapsi jää ilman tukea ja neuvontaa tilanteissa, joissa hän ei voi itsenäisesti selviytyä. (Söderholm 2004, 61.)

Emotionaalisesti laiminlyödyllä lapsella ei saata olla ollenkaan kokemusta rakastetuksi tulemisesta, arvostuksesta tai hyväksynnästä. Poikkeava vuorovaikutus voidaan jakaa lastenlääkärin ja psykologin, Danya Glaserin (n.d.) mukaan viiteen kategoriaan: Vanhemmat eivät ole emotionaalisesti läsnä, vanhempien käsitys lapsesta on negatiivinen tai väärä, vanhempien vuorovaikutus lapsen kanssa on epäjohdonmukaista tai lapsen ikään nähden sopimatonta, vanhemmat eivät kykene tunnistamaan lapsen psykologisia rajoja tai yksilöllisyyttä, vanhemmat eivät kykene turvaamaan lapsen sosiaalisia tarpeita ja sopeutumista. Emotionaalinen laiminlyönti on usein vaikea huomata, koska sen fyysiset merkit ilmenevät myöhään. Jatkuva emotionaalinen laiminlyönti vaikuttaa fyysiseen, emotionaaliseen, psyykkiseen, sosiaaliseen ja kognitiiviseen kehitykseen. Koulunkäynti saattaa kärsiä eikä lapsi osaa luoda suhteita ikätoverihinsa. (Söderholm 2004, 61–62.)

Lääketieteellisen hoidon toteuttamatta jättäminen on yksi laiminlyönnin muoto. Lapsen sairauden hoitamisesta tai lääkitsemisestä ei piitata, lasta ei

tuoda vastaanottoajoille tai seuranta-ajoille ja lääkkeiden antaminen saattaa olla puutteellista. Kaikista rokotuksista kieltäytyminen voidaan mieltää laiminlyönniksi. Lasta voidaan laiminlyödä myös kieltämällä tai estämällä lapselta koulutus. (Söderholm 2004, 62–63.)

3.2.3 Seksuaalinen kaltoinkohtelu

Vuonna 1997 kaikki lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset siirtyivät virallisen syytteen alaisiksi (Taskinen 2007, 13). Seksuaalista hyväksikäyttöä on tirkistely, itsensäpaljastaminen, lapsen koskettelu tai lapsen johdattelu kosketteluun, raiskaus tai yhdyntä, lapsen altistaminen ikään kuulumattomalle seksuaalisuudelle, seksin ostaminen alle 18-vuotiaalta tai lapsen altistaminen pornografiselle materiaalille (Salo & Sthålborg 2004, 104). Teko on törkeä, jos teko aiheuttaa lapselle vakavaa vahinkoa, johtuen lapsen iästä tai kehitystasosta, rikos tehdään erikoisen nöyryyttävällä tavalla tai lapsi on riippuvainen teon tekijästä (Molander 2000, 257).

Seksuaalinen kaltoinkohtelu vahingoittaa kehittyvän lapsen seksuaalista käsitystä. Hänelle tulee tunne väärin kohtelusta ja petetyksi tulemisesta, etenkin, jos tekijä on lapselle läheinen tai tuttu. Puolustuskyvyttömyydestä ja alistamisesta koituu traumoja, koska lapsi liittyy itseensä negatiivisia ominaisuuksia. (Taskinen 2007, 11–12; Heikinheimo & Tasola 2007, 20–22.)

Useimmiten pahantekijä on lapselle tuttu, vain 10–20 prosentissa tapauksista tekijä on lapselle tuntematon. Kun kyseessä on lapsen tuntema henkilö, hänen on vaikea kertoa tapahtuneesta. Lapsi ei aina ymmärrä teon todellista vakavuutta. Hyväksikäyttäjät ovat usein myös hyviä uhkailemaan ja lahjomaan uhrejaan. (Molander 2000, 139–141.)

Hyväksikäyttö ilmenee lapsella psyykkisinä, emotionaalisina, fyysisinä oireina, ihmissuhde- ja oppimisvaikeuksina. Lapsi saattaa olla ahdistunut, taantunut ja takertuvainen, myös unettomuutta ja valppautta esiintyy. Seksuaalinen hyväksikäyttö vaurioittaa lapsen kokemusta omista rajoistaan, tämä puolestaan altistaa tunne-elämän vaurioille (Heikinheimo & Tasola 2007, 20–22). Kun lapsen hyväksikäyttöön puututaan, tulee lapselle antaa mahdollisuus puhua tapahtuneesta ammattiauttajalle, ennen kuin poliisi jututtaa häntä. Seksuaalinen hyväksikäyttö on niin vakava ja inhottava asia lapselle, että siitä on hyvin vaikea puhua. (Molander 2000, 142–143.)

3.2.4 Perheväkivalta

Heiskasen ja Piispan (n.d.) keräämän tutkimusaineiston mukaan alle 18-vuotiaista jopa 190 000 on nähnyt tai kokenut kotonaan väkivaltaa (Oranen 2004, 132). Perheväkivalta voi esiintyä fyysisenä, psyykkisenä, seksuaalisena tai taloudellisena. Kotona tapahtuvan väkivallan kokemiseen liittyy häpeää, syyllisyyttä ja pelkoa. Lapsi ei oikein tiedä, miten hänen pitäisi suhtautua tai toimia tällaisessa tilanteessa. (Lajunen ym. 2005, 27.) Lapsi on kokoajan stressaantunut ja ärtynyt, tämä puolestaan aiheuttaa union-

gelmia. Ahdistuneisuus kasvaa, kun mieli torjuu ahdistavia tilanteita ja niistä on vaikeaa puhua. (Oranen 2004, 135.)

Leikki-ikäisellä lapsella voi ilmetä ongelmia käyttäytymisen säätelyssä. Lapsi on pelokas ja ahdistunut, hän voi käyttäytyä korostuneen aggressiivisesti. Kouluiässä ongelmat näkyvät vaikeuksina kaverisuhteissa, käyttöhäiriöinä, kiusaamisena, oppimisvaikeuksina sekä erilaisina emotionaalisina oireina, kuten häpeänä. Lapsi saattaa kokea, että vanhempien riitely on hänen syytään. (Oranen 2004, 137–138.)

3.2.5 Kaltoinkohtelun ehkäiseminen

Lasten kaltoinkohtelua on pyritty ehkäisemään erilaisilla hankkeilla ja turvataitokasvatuksella. Lasten Turvataito on lapsiin kohdistuvan väkivallan ja seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisyohjelma. Se tarjoaa lapsille ja heidän perheilleen apua ja tukitoimenpiteitä ongelmatilanteissa. Turvataito-ohjelma järjestää vertaisryhmiä, joissa opetetaan lapsia suojelemaan itseään. Ehkäisyhanke tukee myös lasten parissa työskentelevien tahojen taitoja ehkäistä, tunnistaa ja puuttua ongelmatilanteisiin. (Lajunen & Kempainen 2004, 18.)

Turvataitokasvatuksen tulee olla jatkuvaa ja edetä lapsen kehityksen mukaan. Säännöllisin väliajoin on hyvä seurata opetuksen perille menoa. Mitä tekisit jos –kysymykset ovat hyviä opetuksen ja ajattelun herättelyvälineitä. (Molander 2000, 213–214, 216.) Lapsilähtöisyyden vuoksi kasvatusta ei ole herättänyt lapsissa pelkoja eikä tuonut esiin turhia epäilyksiä. Asiointa harjoitellaan leikkien, piirtäen, tarinoiden ja näytellen. Opetuksessa tutustutaan yhdessä vaaranpaikkoihin, pelkoihin ja olemassa oleviin selviytymistaitoihin. Lapsilla herää usein keskustelua turvataitokasvatuksen aiheista. Opetuksen lähtökohtana ovat lasten kokemukset, tarpeet ja kiinnostukset. Aikuinen toimii kuuntelijana, oppaana ja ajatusten yhteen kokoajana. (Lajunen ym. 2005, 17, 19, 35, 104.)

Jylhän (2004, 32, 44–45) tekemän tutkimuksen mukaan lapset omaksuvat nopeasti sen, mitä saa ja mitä ei saa tehdä. Myös omasta turvallisuudesta huolehtiminen ja avun hakeminen jäävät lasten mieliin. Tutkimukseen osallistunut opettaja kertoi, että Rovaniemellä turvataitokasvatusta sisältää seuraavat aihealueet: kotiintuloajat, liikenne-, palo- ja turvallisuussäännöt, käytöstavat kohdattaessa uusia ihmisiä sekä erilaisuuden huomioon ottamisen. Opetus tapahtuu muun muassa retkien ja vierailujen avulla.

Työterveyslaitos ja Tampereen teknillinen yliopisto tekivät turvataitokasvatuksen antamisesta tutkimuksen. Kyselylomakkeet postitettiin 224 kunnan sosiaalitoimistoihin, lomakkeisiin vastasi päivähoitohenkilökunta. Tuloksista tuli esiin, että turvataitokasvatukseen käytettiin aikaa keskimäärin puoli tuntia viikossa. Tulokset vaihtelivat kuitenkin melko paljon, nollasta aina 30 tuntiin viikossa. Opetusmuotona käytetyin oli lapsille hyvänä esimerkkinä toimiminen. Päivähoitohenkilökunta antoi myös konkreettisia turvallisuusohjeita ja käytti erilaisia vierailijoita, kuten palokuntaa ja poliisi-

sia. Harvinaisempaa oli lasten vieminen ulkopuolisiin näyttelyihin. (Salminen & Palukka 2003.)

3.3 Muut lasten turvallisuutta uhkaavat tekijät

3.3.1 Internetin ja median kautta tulevat uhkatekijät

Vieraat ihmiset muodostavat lapsille uhan Internetissä, jonka käyttö aloitetaan yhä nuorempina. Lapset eivät kuitenkaan vielä ymmärrä kaikkia Internetin vaaroja. Verkko on aina avoinna, siinä ei ole erillisiä lähetysaikoja, vaikka siellä olevaa materiaalia jotenkin valvotaankin. Netissä käytävät melko suorasanaisetkin väittelyt ja keskustelut voivat hämmentää nuorta netin käyttäjää. (Lapset ja Internetin turvallinen käyttö 2010; Matikainen 2008, 110–111.)

Verkossa lapsella on mahdollisuus pelata sellaisia pelejä, joiden pitäisi olla sallittuja vain 18-vuotiaille. Monissa peleissä ammutaan vihollisia ja koetetaan päästä niistä eroon väkivallan keinoin. Tutkimuksissa on tullut esille, että väkivaltaisista pelejä pelaavilla on taipumusta aggressiiviseen käytökseen ja näkemykseen, että asiat hoituvat väkivallan avulla. Erilaisia pelilinkkejä klikkaamalla lapsi voi tahtomattaan ajautua myös muille kielletyille sivustoille. (Matikainen 2008, 61, 63.)

Myös televisiosta tulevat erilaiset draamasarjat ja piirretyt muodostavat oman uhkansa. Viisi- ja kuusivuotiaille lapsille tehdyn kyselyn mukaan tämän ikäiset lapset katsovat telkkaria keskimäärin puolitoista tuntia päivässä. Erilaiset nuorten ja lastenkin seuraamat saippuasarjat, kuten *Salatut Elämät*, antavat käsityksen, että elämä on yhtä suurta rakkautta, eroja, juonittelua ja pettämistä. Näiden sarjojen on todettu olevan merkityksellisiä ihmissuhteista oppimisen lähteitä. Tutkimuksissa on tullut esiin, että saippuasarjoja katsovat nuoret osoittavat enemmän epäluottamusta tuleviin ihmissuhteisiin ja he uskovat kokevansa myöhemmin elämässään ihmissuhdeongelmia. (Matikainen 2008, 19–20.)

Mustosen (2001) mukaan lapset kohtaavat median kautta sellaisia asioita, joista heillä ei ole. Lapset voivat ymmärtää televisiossa näytettävät asiat väärin. Kauhu kiehtoo lapsia, mutta se aiheuttaa myös turhia pelkoja. Korhosen ja Lahikaisen (2008) mukaan jopa televisiosta tulevissa piirretyissä on väkivaltaa, kuten lyömistä ja jonkun takaa-ajoa. (Paavonen, Roine, Valkonen, Pennonen, Partanen & Lahikainen 2011.)

Zimmermanin ja Christakisin (2005) mukaan lapsuusiän television katseleminen ja pelien pelaamisella on todettu olevan vaikutusta kognitiiviseen kehitykseen. Siinä alkaa ilmetä ongelmia 6–7-vuoden iässä. Lapsella saattaa olla ongelmia luku- ja laskutehtävissä sekä matalampi älykkyydosamäärä kuin normaalisti. (Paavonen ym. 2011.)

Bradyn ja Matthwesin (2006) mukaan väkivaltaiset televisio-ohjelmat vaikuttavat käyttäytymiseen kehon kautta, nostamalla verenpainetta. Toistuva

altistus mediassa näytettäville aggressiivisille tapahtumille turruttaa mieltä. Tämä johtaa siihen, että katsoja alkaa pitää väkivaltaista toimintaa pikku hiljaa enemmän sallittuna asiana. (Paavonen ym. 2011.) Bickhamin ja Richin (2006) mukaan television katseleminen ja pelien pelaaminen vähentävät lasten sosiaalista kanssakäymistä. Tästä syystä kaverisuhteet jäävät vähäisiksi ja lapsi saattaa olla passiivinen, jolloin motivaatio oppimiseen heikkenee (Paavonen ym. 2011).

3.3.2 Lasten kokema kiusaaminen

Lapsen oikeuksien julistukseen sisältyy kiusaamattomuuden suoja, jokaiselle lapselle tulisi varmistaa fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallinen oppimisympäristö. Koulutuksen järjestäjät ovat velvoitettu huolehtimaan, etteivät opiskelijat joudu väkivallan tai kiusaamisen kohteiksi koulussa, koulun toiminnassa tai koulumatkoilla. Turvallista oppimisympäristöä tulee suojella järjestyssääntöjen ja kasvatuksen avulla. Myös koulukuraattorit ja -psykologit ovat ennaltaehkäisemässä kiusaamista ja tukemassa kiusattuja lapsia. (Hamarus 2008, 19–21, 23–24.)

Pienten lasten keskuudessa tapahtuvasta kiusaamisesta tiedetään melko vähän, koska tietoa ei ole kerätty systemaattisesti. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Folkhälsan toteuttivat vuosina 2009–2010 sosiaali- ja terveysministeriön rahoittaman yhteistyöhankkeen, jonka tavoitteena oli kehittää kiusaamisen ehkäisyä ja varhaista puuttumista kiusaamistilanteisiin alle kouluikäisten lasten parissa. Hanke toteutettiin haastatteleamalla lapsia, vanhempia ja työntekijöitä. Se osoitti, että toistuvaa ja systemaattista kiusaamista esiintyy jo päiväkodeissa. Ilmenemismuotoina ovat ryhmästä poissulkeminen ja leikin ulkopuolelle jättäminen. Haastattelujen mukaan päivähoidon henkilöstöllä ei ole tarpeeksi välineitä kiusaamisen tunnistamiseen, siihen puuttumiseen ja sen ehkäisyyn. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 1–2).

Kiusaamiselle ominaista on toisen alistaminen, tämä on vallan tai voiman väärinkäyttöä. Pahaa mieltä aiheutetaan kiusatulle tahallaan ja toistuvasti. Kiusaajia on usein monta, kun taas kiusattu on tilanteessa yksin. Muita kiusaavilla lapsilla on usein halu olla esillä ja huomion keskipisteenä. Lapset usein nimeävät suosituiksi juuri kiusaajia, havaittavissa on pelon sekaista kunnioitusta. Ryhmäpaineella on merkitystä kiusaamiseen ryhtymisessä. Toiset lapset saattavat kannustaa kiusaajaa tai avustaa häntä. Osa lapsista on hiljaisia hyväksyjä tilanteessa, mutta myös puolustajia löytyy. (Salmivalli 2010, 13–14, 40–42.)

Kiusaaminen aiheuttaa monenlaisia psyykkisiä ongelmia, kuten itsetunnon heikkenemistä. Lapsi kokee yksinäisyyttä, kun hänet suljetaan ryhmän ulkopuolelle. Lukuisten tutkimusten mukaan lapsille aiheutuu ahdistuneisuusoireita, sosiaalisten tilanteiden pelkoa, itsetuhoajatuksia ja masentuneisuutta. Tutkimusten mukaan psykiatrisessa sairaalahoidossa olleiden lapsipotilaiden taustalta löytyi kiusaamista useissa tapauksissa. Kiusaamista voidaan vähentää kehittämällä toimintamalleja kiusaamistapausten selvittämiseksi, keskustelemalla kiusaamisesta, moraalii- ja tapakasvatuksella,

hyvän ilmapiirin rakentamisella, tuki- ja kummioppilastoiminnalla, ryhmä- jaolla, lapsen ja aikuisen välisillä vuorovaikutussuhteilla sekä sosiaalisia taitoja tukemalla. Yksikin hyvä ystävä kiusatun elämässä auttaa selviytymään ikävistä kokemuksista. Lapsen aggressiiviseen käytökseen tulee puuttua ajoissa ja opettaa lapselle tasa-arvoisuutta. (Ikola ja Sandvik 2010, 39, 43–48, 76; Salmivalli 2010, 26, 29, 59; Hamarus 2008, 79, 152.)

3.3.3 Muiden lasten turvallisuutta uhkaavien tekijöiden ehkäiseminen

Vanhemmat voivat ehkäistä Internetin kautta tulevia haittoja ja ongelmia keskustelemalla lasten kanssa verkon käytöstä ja siitä, mitä lapset siellä tekevät. Myös lasten ja vanhempien yhteinen verkon käyttö edistää turvallista Internet-käyttämistä. (Matikainen 2008, 134–135.)

Median kautta tulevien haittojen ehkäisyssä vanhemmilla on keskeinen merkitys. Van Evran (2004) mukaan vanhempien olisi hyvä valvoa lasten television katseluaikoja ja ohjelmia, joita lapset katsovat. Ohjelmista ja niiden herättämistä ajatuksista on tarpeellista keskustella. Nathanson (2004) mukaan medialukutaidon kehittäminen on tärkeää, lasta on hyvä opettaa kriittiseksi median suhteen. (Paavonen ym. 2011.)

Koulukiusaamisesta aiheutuvien haittojen ehkäisyyn on kehitetty KiVa Koulu -hanke. Toimenpideohjelmaan kuuluvissa kouluissa toimii vähintään kolmen aikuisen muodostama tiimi, jonka tehtävänä on selvittää kiusaamistapauksia. Opettajilla ei ole aina tarpeeksi aikaa ratkaista kiusaamistapauksia, joten työryhmä on hyvä apu koulujen henkilökunnalle. Tiimi takaa, että kiusaamistapaukset tulevat systemaattisemmin ja varmemmin selvitettyä. (Salmivalli 2010, 58.)

4 LIIKENNE ESIKOULUIKÄISTEN LASTEN TURVALLISUUTTA UHKAAVANA TEKIJÄNÄ

4.1 Liikenteen aiheuttamat vaarat esikouluikäisille lapsille

Kuusi- ja seitsemänvuotiaan lapsen kehitys on nopeaa ja hän oppii uutta koko ajan. Kehitys on kuitenkin vielä kesken ja on monia asioita, miksi lapsi altistuu liikenteessä vaaroille. Näkökenttä on lapsella kapeampi ja siksi hänen on vaikeaa havainnoida monimutkaisia liikennetilanteita. Auton tuloa voi olla vaikeaa kuulla tai arvioida. Pieni koko vaikeuttaa lapsen havainnointia liikenteessä. Hän ei esimerkiksi näe suurten lumikinosten tai pensaiden takaa lähestyvää autoa eikä auton kuljettaja näe lasta. Lapset ovat usein impulsiivisia ja keskittyneitä leikkeihinsä myös liikenteen läheisyydessä. He saattavat liiaksi luottaa autoilijaan ja tämän kykyyn saada auto pysähtymään nopeasti tarpeen vaatiessa. (Lasten liikenneturvallisuus n.d.) Jylhän (2004, 43) tutkimuksessa korostettiin, että liikenneasioista puhuminen on erityisen tärkeää 3–6-vuotiaille lapsille.

Liikenne altistaa lapset monenlaisille vaaroille. Vuoden 2003–2007 tilastojen mukaan liikenne on yleisin 0–12-vuotiaiden lasten loukkaantumisen syy. Erityisesti pyöräilyonnettomuuksien osuus kasvaa neljän vuoden iässä. Pyöräilykypärän käyttö on kirjattu lakiin, mutta sanktiot sen käyttämättömyydestä puuttuvat. Joka toinen pyöräilyonnettomuuksissa loukkaantuminen olisi voitu estää kypärää käyttämällä. (Markkula & Öörni 2009, 21, 25, 28–31.)

Liikennekuolemat 0–14-vuotiailla ovat vähentyneet kolmannekseen viimeisen kymmenen vuoden aikana. Viimeisen viiden vuoden aikana keskimäärin kahdeksan lasta kuoli ja 560 loukkaantui liikenneonnettomuuksissa. Loukkaantumisista jopa 63 prosenttia tapahtui taajama-alueella, jossa nopeudet ovat melko pieniä. Tapaturmista ja kuolemista 37 prosenttia sattui auton kyydissä matkustaessa, 31 prosenttia pyöräillessä ja 15 prosenttia jalkaisin liikkuen. Jopa 40 prosenttia onnettomuuksista tapahtui ajotien ja pyörätien risteyksissä. Kaksi kolmesta onnettomuudesta sattui tietä ylitettäessä. Vuonna 2010 6–9-vuotiaita lapsia loukkaantui liikenteessä yhteensä 100, joka on kaksi vähemmän kuin vuonna 2009. Vielä vuonna 2008 loukkaantuneiden lasten määrä oli huipussaan, 133. (Lasten henkilövahingot tieliikenteessä 2011.)

4.2 Liikennekasvatus

Liikennekasvatuksella tarkoitetaan pitkäaikaista ja kokonaisvaltaista vaikuttamista. Sille asetetut tavoitteet ovat sivistyksellisesti, yhteiskunnallisesti sekä moraalisesti arvokkaita. Kasvatus tapahtuu eri tavoin, kuten tekojen, havaintojen, ajattelun ja kuvittelun kautta, se on vuorovaikutusta ihmisten kesken. Kasvatus on nykyään yhä enemmän neuvottelua ja asioiden perustelemista, tämä kehittää ihmisen persoonaa. (Matikainen 2008, 13–15.)

Riippumattomuus liikkumisessa edistää kehitystä ja kasvattaa lapsen itsetuottamusta, kognitiivisia taitoja sekä selviytymiskeinoja. Liikenneturvallisuutta tulisi lisätä liikenneturvallisuuskasvatuksella kodeissa, neuvoloissa, päivähoitopaikoissa ja kouluissa. Turvallisuusasenteisiin vaikuttamisen mahdollisuus alkaa jo varhaisessa vaiheessa, sillä asenteet alkavat muodostua jo lapsuudessa. (Markkula & Öörni 2009, 33, 37.) Kasvatus etenee lapsen kehityksen mukana suojelemisesta itsenäiseen liikkumiseen liikenteessä. Lapselle tulee antaa kokemuksia ja ohjeita oikeaan tapaan toimia liikenteessä. Oppimateriaalina käytetään muun muassa Liikenneturvan ja poliisien tuottamia materiaaleja, Liikenne-aapista sekä Turvallisesti kotona ja koulussa -oppimateriaalikirjaa. (Rautiainen ym. 2006, 20, 24, 56, 59.)

Ennen kouluikää kasvatus perustuu konkretiaan ja liikenteeseen liittyvien peruskäsitteiden opettamiseen. Lapsen olisi hyvä tietää, mikä on suojatie, jalkakäytävä, ajorata, vasen ja oikea. Näiden kautta voidaan pohtia, millaiset alueet ovat turvallisia leikkimiselle, millaista on turvallinen liikkuminen kevyen liikenteen väylällä, miten tie ylitetään turvallisesti ja mitä erilaiset liikennevalojen värit tarkoittavat sekä miksi heijastinta tai ali- ja yli-

kulkureittejä kannattaa käyttää. (Rautiainen ym. 2006, 24–25.) Esikouluikäisenä lapset osaavat erottaa ympäristönsä vaaranpaikkoja sekä oppivat yksinkertaisia liikennesääntöjä. Oppimisen kannalta tärkeintä tässä vaiheessa on harjoittelu käytännössä ja opitun kertaaminen. (Nykivist, From, Björkbacka & Lintamo 2008.)

Erilaiset hankkeet Euroopan unionin maissa tukevat liikenneturvakasvatuksen opettamista lapsille. Turvallinen elämä lapsille ja nuorille on kansallinen lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisyn ohjelma. Se on laadittu yhteistyössä ministeriön ja järjestöjen kesken vuosina 2008–2009. Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitos seuraa projektin toimeenpanoa ja toteutusta. Vuosittain kokoontuu Lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisyn foorumi, jossa toteutusta pohditaan. Ohjelmassa on esitetty koteihin, kouluihin, vapaa-ajan paikkoihin, neuvoloihin sekä päivähoitopaikkoihin käytännön toimintaehdotuksia turvataitojen opettamiseksi ja turvallisen ympäristön luomiseksi. Tavoitteena on, että alle 25-vuotiaiden terveystilanne vähenee. (Markkula & Öörni 2009, 9–10, 18–19, 33.)

4.2.1 Liikenteeseen liittyvät käsitteet

Jalkakäytävällä tarkoitetaan jalankulkijoille suunnattua tietä tai sen osaa. Siellä voi liikkua rullaluistimilla, rullalaudalla, rullasuksilla, potkukelkalla, rollaattorilla ja pyörätuolilla, jos siitä ei aiheudu muille tien käyttäjille suurta haittaa. Polkupyörää pitää taluttaa siellä. (Jalankulkija liikenteessä n.d.; Sainio 2000, 3, 11.)

Kun liikutaan jalkakäytävällä, tulee huomioida muut liikkujat ja antaa heille tietä. Monen ihmisen rinnakkain kulkeminen ei ole suotavaa. Tällöin muiden liikkuminen hankaloituu ja ryhmässä kävellessä muiden huomiointi saattaa jäädä vähemmälle. (Sainio 2000, 12.)

Liikenneviraston (2010, 14) koulumatkan turvallisuutta kartoittavassa tutkimuksessa havaittiin, että lapset kulkevat usein keskellä tietä, ojanpientareilla ja pieninä ryhminä jutellen samalla kavereilleen. Lapset kuitenkin tietävät, että jalkakäytävällä saisi kulkea enintään kaksi rinnakkain.

Jylhän (2004, 41) tutkimuksessa opettajat kertoivat, että monet koulujen oppikirjat puhuvat suojatiestä ja sen käyttämisestä. Suojatien määrittely on olevan jalankulkijoille tarkoitettu tien osa, josta voi ylittää ajoradan, pyörätien tai raitiotien. Se on merkitty liikennemerkillä ja/tai valkoisin tiemerkinneillä. (Jalankulkija liikenteessä n.d.) Autoilla on velvollisuus hiljentää ja pysähtyä, jos tielläliikkuja on astumassa suojatielle. Suojatie voi olla jaettu kahteen osaan suojakorokkeella, joka helpottaa ylitystä. (Sainio 2000, 8.)

Ajorata tarkoittaa tietä, jossa on yksi tai useampi ajokaista ja joka on suunnattu ajoneuvoliikenteelle. Pyörätie ei kuitenkaan ole ajorata. (Polkupyöräily n.d.) Ajoneuvot aiheuttavat kuolemia ja monia tapaturmia lapsille. Kaikista tieliikenteessä menehtyneistä kaksi prosenttia oli lapsia ja loukkaantuneista heitä oli 7 prosenttia. Tilastojen mukaan jalankulkijoista

kaikki menehtyivät ja 64 prosenttia loukkaantui, kun he ylittivät tietä muualta kuin suojatietä pitkin. (Lasten henkilövahingot tieliikenteessä 2011.)

4.2.2 Liikenteeseen liittyvät merkit ja niiden merkitys

Liikennemerkkien tarkoitus on ohjata liikennettä ja välittää tienkäyttäjälle sanomia. Tienkäyttäjiksi luetaan kaikki tiellä kulkevat moottoriajoneuvojen kuljettajat, pyöräilijät, jalankulkijat, ratsastajat sekä muilla apuvälineillä kulkevat ihmiset. Kaikilla tienkäyttäjillä on oikeudet ja velvollisuudet liikenteessä, joita heidän tulee noudattaa. Liikenteen sujuvuus ja turvallisuus lisääntyvät, kun kaikki tienkäyttäjät ovat tietoisia itseään koskevista liikennesäännöistä ja osaavat noudattaa niitä. (Jalankulkija liikenteessä n.d.)

Lapset ovat tienkäyttäjinä, jalankulkijoina ja pyöräilijöinä yleisiä. Liikennekasvatus tulisi aloittaa varhain kodeissa ja päiväkodeissa, jotta lapsi pääsee liikkumaan turvallisesti ja omatoimisesti lähiympäristössään. Liikennesäännöt koskevat myös lapsia. Heitä tulisi opettaa tunnistamaan kevyen liikenteen liikennemerkkejä ja toimimaan niiden kohdalla. Liikennemerkkien sanoma on yksinkertaisesti havaittavissa merkin muodosta ja väristä. Merkit jaetaan ohje-, määräys-, opastus-, varoitus-, kieltö-, rajoitus- sekä etuajo-oikeus- ja väistämismerkkeihin. (Jalankulkija liikenteessä n.d.)

Jalkakäytävän merkki osoittaa ajoradasta erotettua väylää, jota jalankulkijan on käytettävä. Suojatien merkillä osoitetaan jalankulkijoille ajoradan ylityskohta. Pyörätien merkki ohjaa pyöräilijöitä käyttämään heille suunniteltua ajoväylää. Stop-merkki ohjaa ajoneuvon kuljettajia pysähtymään ja väistämään tiellä liikkuja, jotka ovat tulossa risteykseen risteävältä tieltä tai etuajo-oikeutetusta suunnasta. Suojatien ennakkovaroitusmerkki varoittaa autoilijoita lähestyvistä suojatiestä. Lapsimerkki varoittaa ajoneuvojen kuljettajia lapsista, esimerkiksi koulujen ja päiväkotien läheisyydessä. Varoituskolmio, jossa on pyöräilijän kuva, varoittaa ajoneuvoja kuljettavia risteävästä pyörätiestä tai kohdasta, jossa pyöräilijät siirtyvät ajoradalle. Kielto-merkki, jossa on ihminen, kertoo, että liikennemerkin osoittamalla alueella kävely on kielletty. Tällainen merkki voi olla esimerkiksi moottoritillä. (Varoitusmerkit, etuajo-oikeus ja väistämismerkit, kieltö- rajoitusmerkit, määräysmerkit 2011.)

4.2.3 Turvallinen leikkiminen liikenteen läheisyydessä

Tehdyssä koulumatkan turvallisuuskartoituksessa 1.–2.-luokan oppilaat kertoivat kulkevansa koulumatkaansa ryhmässä. Tällöin on suuri houkutus jäädä tien varteen leikkimään ja reunassa käveleminen unohtuu. Kartoituksen aikana tuli esiin huolestuttava seikka: lapsilla oli tapana leikkiä riehakkaasti tien varsilla olevissa suurissa lumipenkoissa. Vaarana oli, että lapset horjahtavat leikkien tuoksinassa ajotielle ja jäävä autojen yliajamiksi. Muita lasten suosimia leikkipaikkoja koulumatkan varrella olivat mar-

japensaat, puut, polut, kivi- ja lumikasat. Lapset eivät aina ajattele leikkipaikkojen turvallisuutta. (Liikennevirasto 2010, 10–12.)

Lapsille suunnatut leikkipaikat tulisikin suunnitella siten, ettei liikenteestä aiheudu turvallisuusriskiä. Pienten lasten leikkipaikat tulisi olla aidattu, jotta lapset eivät pääse poistumaan alueelta ilman aikuisen valvontaa. (Terveydensuojelujärjestys 2002, 3–4.)

4.2.4 Turvallinen liikkuminen kevyenliikenteen väylällä

Kevyenliikenteen väyliä ovat jalankulkijoille ja pyöräilijöille tarkoitettut tiet. Niiden sijainti on yleensä liikenne- ja tiealueiden läheisyydessä. Ne on merkitty ympyränmuotoisilla, sinipohjaisilla liikennemerkeillä, joissa on valkoisella jalankulkijan ja pyörän kuva. Kevyenliikenteen väylät suojaavat lapsia liikenteen vaaroilta ja ovat pääosin turvallisia lasten kulkuväyliä. Lasten paljon käyttämiin reitteihin, kuten koulujen, päiväkotien ja leikkikenttien ympäristöihin, on usein rakennettu kevyenliikenteen väyliä. Näin lapset voivat liikkua turvallisesti, erillään ajoneuvoliikenteestä. (Kevyen liikenteen väylät liikuntapaikkoina 2005, 24–25.)

Kevyenliikenteen väyliä on kahdenlaisia. Pyörätie ja jalkakäytävä voivat olla rinnakkain, jolloin molemmille käyttäjälle on erotettu valkoisella viivalla oma puolensa tiestä liikkua. Liikennemerkki osoittaa kumpi puoli on jalankulkijoille ja kumpi pyöräilijöille. Pyörätie ja jalkakäytävä voivat olla myös yhdistettynä toisiinsa, jolloin pyöräilijä ajaa väylän oikeaa puolta, samalla tavoin kuin jalankulkijat kulkevat. Muiden tienkäyttäjien ohittaminen tapahtuu tällöin vasemmalta puolelta. (Karhima & Korpela 1999, 196.)

Jalankulkijoiksi luetaan kävelijöiden lisäksi hiihtäjät, rullaluistelijat, potkukelkkailijat sekä potkupyörän, pyörätuolin, leikkiajoneuvon ja lastenvaunujen kuljettajat. Jalankulkijoita ovat myös polkupyörien ja mopojen taluttajat. Pyöräilijöitä ovat polkupyörien kuljettajat. Kevyen liikenteen väylillä liikkuu monenlaisia kulkijoita, jolloin väylän käyttäjien turvallisuutta lisää kaikkien tapa liikkua oikeanpuoleisesti. Muiden väylän käyttäjien lisäksi vaaranpaikkoja ovat väylän ja ajoradan risteymäkohdat. Risteymäkohtien turvallisuutta on lisätty suojateilla ja liikennevaloilla. Lapsille tulisi ohjeistaa, kuinka ylitetään kevyen liikenteen väylän risteyskohdat. Lapset ovat leikkisiä ja impulsiivisia tienkäyttäjiä, joten heitä on tärkeä opastaa oikeanlaiseen kevyenliikenteenväylän käyttöön vaaratilanteiden ehkäisemiseksi. (Kevyen liikenteen suunnittelu 1998, 15.)

Liikenneviraston (2010, 12) turvallisuuskartoituksessa lapset toivoivat koulumatkalle vähemmän liikennettä kuten mopoja. Myös kuopat ja työsyty haluttiin poistaa. Vanhemmat ovat usein huolestuneempia koulumatkan vaaroista kuin lapset itse. Tämä saattaa johtua siitä, etteivät lapset tunnista kaikkia vaaroja eivätkä osaa suhtautua niihin aikuisten tavoin.

4.2.5 Turvallinen tien ylittäminen

Lapset kertoivat erityisesti tien ylityksen pelottavaksi asiaksi, koska autot ovat suuria, ajavat kovaa ja niitä on paljon (Liikennevirasto 2010, 14). Lasten tuleekin oppia, että tie on turvallisinta ylittää suojatietä pitkin. Tärkeää on havainnoida, huomaako autoilija tien ylittäjän. Lapset saattavat keskittyä mielessään muihin asioihin, kun he liikkuvat liikenteessä. Rynnäköinti tielle voi yllättää autoilijan ja altistaa onnettomuuksille. Lapsille tulee opettaa, että tietä pitää lähestyä niin, että muut liikkujat ehtivät havaita hänet. Tien ylitykseen pitää ryhtyä rauhallisesti ja tarkasti katsoen, jotta ehtii itsekkin havainnoida muut liikkujat ja tarvittaessa pysähtymään. (Huopalainen, Saharinen & Tarvainen 2007, 13.)

Ennen tien ylitystä tulee katsoa molempiin suuntiin ja varmistaa, ettei autoja tai muita kulkuneuvoja ole tulossa. Autojen liikkumisnopeutta ja etäisyyttä tulee kyetä arvioimaan, jotta osaa ylittää tien turvallisesti. Autoilijan pitää pysähtyä, kun jalankulkija on astumassa suojatielle. Tällöin tulee varmistaa, että autoilija on varmasti huomannut tien ylittäjän. Mikäli ylityspaikassa ei ole suojatietä, tulee ylityskohdaksi valita sellainen paikka, josta näkee tietä mahdollisimman kauas. Kun muuta liikennettä ei ole, tien voi ylittää suoraan ja ripeästi. Mikäli suojatien katkaisee suojakoroke, tulee ylittäjän pysähtyä ja tarkistaa, että toisenkin ajokaistan voi ylittää turvallisesti. (Sainio 2000, 6, 8.)

Monissa risteyksissä on olemassa liikennevalot erikseen jalankulkijoille, joita tulee noudattaa. Tien saa ylittää vain kun vihreä valo palaa. Liikennevaloista huolimatta tulee ennen ylitystä katsoa, onko autoja tai muita kulkuneuvoja tulossa. Vaikka valo vaihtuisi kesken ylityksen punaiseksi, takaisin tai paikoilleen ei saa jäädä, turvallisinta on jatkaa ylitystä ripeästi. Jalankulkijoita varten liikennevaloissa on suoja-aika eli kestää hetken ennen kuin autoilijat saavat vihreän valon. Joissakin risteyksissä jalankulkijan tulee painaa nappia, joka vaihtaa vuorollaan myös jalankulkijoille vihreän valon. Jos ylityskohdassa on suojakoroke ja valo vaihtuu kesken ylityksen punaiseksi, tulee korokkeelle jäädä odottamaan rauhassa jalankulkuvalon vaihtumista taas vihreäksi. (Sainio 2000, 7–8.)

4.2.6 Turvavälineiden käyttö

Erilaisia turvavälineitä on kehitelty suojaamaan lapsia liikennevahingoilta. Turvavälineiden käyttö on tehokas keino ehkäistä ja lieventää kaikenikäisten vahinkoja liikenteessä. Lasten asianmukaisten turvavälineiden hankinta ja käyttö ovat aikuisten vastuulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että aikuiset ohjaavat lasta jo pienestä pitäen turvavälineiden tarkoituksen mukaiseen käyttöön. Turvavälineiden käytön omaksumisessa aikuinen toimii lapsen mallina. Kun aikuinen käyttää turvavälineitä, lapsi oppii mieltämään niiden tärkeyden. (Lasten liikenneturvallisuus n.d.)

Pyöräillessä laki velvoittaa polkupyöräilijän sekä polkupyörän matkustajan käyttämään pyöräilykypärää. Sopivan kokoinen, oikein kiinnitetty niska- ja katuellinen kypärä suoja mahdollisen vahingon sattuessa päävammoilta.

Tärkeintä kypäränkäytössä on, että se pysyy päässä kaatuessakin. Se ei saa olla liian löysä, muttei se saa kiristääkään. Kypärässä oleva CE -merkintä kertoo, että sen kestävyys on testattu ja hyväksytty. Pyöräilykypärän käyttäminen pyöräiltäessä vähentää kuolemanriskiä 73 prosenttia ja aivovammariskiä 90 prosenttia. Pyöräilyturvallisuuksi lisää polkupyörän asianmukainen varustus. Oleellista on, että pyörässä on hyvät jarrut, soittokello, lukko, heijastimet edessä ja takana sekä etuvalo pimeällä ajettaessa. (Pyöräilykypärä 2011.)

Huonosti näkyvät kohteet aiheuttavat pimeällä suuren onnettomuusriskin. Yli puolet kuolemaan johtaneista jalankulkijaonnettomuuksista tapahtuu pimeään aikaan. Pimeällä jalankulkijan on tieliikennelain mukaan käytettävä heijastinta tiellä liikkuessaan. Heijastimet auttavat näkymään liikenteessä. Heijastinten näkyvyys perustuu siihen, että siihen osuva valo heijastuu takaisin. Tällöin autoilija voi havaita tiellä liikkujan jo 300 metrin päästä. Ilman heijastinta liikkuvan ihmisen autoilija havaitsee vasta 100 metrin päästä, jolloin autolla ajajan reagointiaika lyhenee kolmasosalla. (Karhima & Korpela 1999, 181.)

Autolla matkustamiseen liittyen aikuisella on vastuu huolehtia ja ohjata alle 135 cm lasta käyttämään turvavyötä sekä turvaistuinta. Kuljettajan tai autossa mukana matkustavan huoltajan vastuulla on, että alle 15-vuotiaalla on turvavyö kiinnitettynä ajon aikana. Turvavyö pitää lapsen istuimellaan ajon aikana ja estää auton rakenteisiin iskeytymisen törmäystilanteissa. Kansainvälisen tutkimuksen mukaan turvavyön käyttö vähentää kuolemia 50 prosenttia sekä ehkäisee ja lieventää loukkaantumisia liikenteessä. (Lapsi autossa 2011.)

Turvavälineiden käytöstä tutkimusten mukaan lapsille on puhuttu eniten kypärän käytöstä, mutta myös heijastimista ja muista turvavälineistä on keskusteltu (Jylhä 2004, 26; Rautiainen, Pöllänen & Kalenoja 2006, 60). Ratulan koulussa tehdyn kyselyn mukaan 5.–6. luokan 24 oppilaasta puolet koki kypärän käytön tärkeäksi asiaksi ja kertoi käyttävänsä sitä aina pyöräillessä. Toisaalta osa lapsista kertoi kokevansa kypärän hankalaksi tai noloksi. (Liikennevirasto 2010, 16.) Neljän vuoden iästä lähtien pyöräilyonnettomuuksien määrä kasvaa. Kypärän käyttö on kirjattu jopa lakiin ja sen käytöllä voitaisiin ehkäistä joka toinen pyöräilyonnettomuuksissa loukkaantuminen. (Markkula & Öörni 2009, 28–31.)

4.2.7 Liikennekasvatus muissa oppilaitoksissa

Jylhän (2004, 26–29, 32) mukaan Rovaniemellä turvataitokasvatus tapahtuu esiopetuksessa voimassa olevan opetussuunnitelman mukaan. Kasvatusta käyvät pitämässä myös erilaiset vierailijat kuten poliisit. Heillä on valtakunnantasolla määritellyt turvataitokansiot eri ikäryhmille, joita muokataan olosuhteiden ja tarpeiden mukaan. Myös poliisipäällikkö antaa raameja opetukselle. Painotus on pyöräilyssä, poliisit tarkistavat esimerkiksi pyörien turvallisuutta ja lapset saavat harjoitella turvallista ajoa pyörällä, kuten väistämistä, tien ylitystä ja auton kohtaamista. Lopuksi tehdään taitotesti. Poliisi kertoi, että varsinkin nuorempien lasten kanssa pai-

notetaan yhteistä tekemistä ja keskustelua sekä käytännön esimerkkejä. Erilaisten retkien kautta opetellaan jokamiehen oikeuksia ja liikenneturvallisuusasioita.

Opettaja kertoi Jylhän (2004, 32) tutkimuksessa, käyttävänsä opetuksessa turvataitokasvatuksen oppikirjoja ja teemapäiviä, jotta kaikki tarpeelliset asiat tulee käytyä. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja keskustellaan tarpeen mukaan niistä asioista, jotka mietityttävät lapsia. Asioita harjoitellaan laulun ja leikin avulla.

Tampereella alle kouluikäisten ja ala-asteella olevien lasten liikennekasvatuksen on todettu olevan riittävää ja siinä on onnistuttu hyvin. Liikenneturvallisuutta opitaan parhaiten, kun mennään käytäntöön harjoittelemaan. Ulkona tehdyillä retkillä on suuri merkitys opetuksessa. (Rautiainen, Pölänen & Kalenoja 2006, 62, 71.)

Isossa-Britanniassa tehdyn tutkimuksen mukaan liikenneturvallisuustaitoja tulisi opettaa ensin teoriassa. Brown ja Gillard (2009, 228–231) toteuttivat tutkimuksen, jossa liikennetaitoja opetettiin ensin luokahuoneessa liikennekuvien avulla. Opetus tapahtui vaiheittain. Tulosten mukaan on tehokasta opetella liikennetaitoja kontrolloidussa ympäristössä, ennen käytäntöön siirtymistä.

4.2.8 Lapsille suunnattu materiaali - Minun liikennekirjani

Lasten liikennekasvatukseen liittyen on monenlaisia kirjoja: osa on suunnattu lapsille itselleen ja osa vanhemmille. Rottböll ja Milde ovat tehneet kirjan, *Minun liikennekirjani* (2010). Kirjassa on piirustuksia, joiden kautta käsitellään tärkeitä asioita, kuten tien ylitystä, liikkumista jalkakäytävällä ja turvallista leikkimistä. Kirjassa ohjeistetaan, että kadulla ei saa leikkiä ja jalkakäytävällä saa liikkua vain jalan. Kuitenkin alle 12-vuotiaat lapset saavat myös pyöräillä jalkakäytävällä.

Kirjassa ohjeistetaan etsimään suojatie ja katsomaan tietä tarkasti molempiin suuntiin ennen kuin ylittää autotien. Liikennevalot on myös esitelty kirjassa ja muistutettu vielä, että valoista huolimatta tulee tarkistaa, tuleeko autoja. Autoilijat voivat liikkua liikenteessä huolimattomasti ja heiltä voi jäädä näkemättä tietä ylittävä lapsi.

Lapsia tulee ohjata liikkumaan tien vasemmalla puolella, koska silloin he näkevät vastaan tulevan liikenteen. Myös erilaisten turvavälineiden käytöstä tulee opettaa lapsia. Liikennekirjassa on mm. heijastimen käytöstä, pyörän soittokellosta ja lampusta sekä kypärästä. Lapsia herätellään kysymyksellä ”Jos käsi katkeaa, voit aina käyttää toista. Mutta jos pää vahingoittuu, millä silloin katsot? Ajattelet? Kuuntelet? Haistat? Ja miten syöt jäätelöä?” Turvavyön käyttöön lapsia herätellään kertomalla, että jos auto törmää johonkin kovalla vauhdilla, niin kyydistä lentää kuin olisi norsun painoinen.

Pyörällä liikkumiseen liittyvät opetukset siitä, että toista ei saa kuljettaa pyörän takana, pyöräillessä tulee käyttää kypärää ja suojatiellä pyöräilijän tulee pysähtyä, ennen kuin taluttaa pyörän tien yli. Pyörässä tulee olla myös monenlaisia turvavarusteita, kuten soittokello, heijastin ja etulamppu.

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata, millaista tietoa ja mielipiteitä esikouluikäisillä lapsilla on saamastaan liikennekasvatuksesta. Tavoitteena on tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää 6–7-vuotiaille lapsille suunnatun liikennekasvatuksen kehittämisessä. Opinnäytetyössä haetaan vastausta tutkimuskysymykseen: Millaisia tietoja ja mielipiteitä esikouluikäisillä lapsilla on saamastaan liikennekasvatuksesta.

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

6.1 Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmäksi opinnäytetyöhön valittiin laadullinen eli kvalitatiivinen lähestymistapa. Kankkusen ja Vehviläinen-Julkusen (2009, 50) mukaan tämä tutkimusmenetelmä ja induktiivinen lähestymistapa sopivat aiheen tutkimiseen, josta ei ole paljon aiempia tutkimuksia. Teemahaastattelu sopi tähän opinnäytetyöhön, koska lapset eivät olleet kykeneviä kirjallisten tuotosten tekemiseen.

6.2 Opinnäytetyön kohderyhmä

Tämän opinnäytetyön kohderyhmä muodostui kuudestatoista, erään Kanta-Hämeen päiväkodin esikouluryhmien, lapsesta. Esikouluryhmiä oli tutkimushetkellä kaksi. Tutkimusaineistoon valittujen lasten valintakriteerit olivat seuraavat, lasten tuli olla iältään 6–7-vuotiaita ja heidän tuli olla osallistuneita esikoulun toteuttamaan liikennekasvatukseen.

Ennen aineistonkeruun aloittamista anottiin tutkimuslupa Forssan kaupungin varhaiskasvatuspäälliköltä. Kun tutkimuslupa oli saatu, toimitettiin 6–7-vuotiaiden lasten huoltajille suunnatut saatekirjeet (Liite1) esikoulun opettajalle. Hän jakoi ne eteenpäin lasten huoltajille. Saatekirjeessä annettiin tietoa opinnäytetyön aiheesta, tarkoituksesta, tavoitteesta, opinnäytetyön tekijöistä ja toteutuksesta. Saatekirjeessä kerrottiin, että haastattelutullaan nauhoittamaan ja videoimaan. Lisäksi saatekirjeiden alareunassa oli huoltajille suunnattu suostumuslomake lapsen osallistumisesta haastatteluun.

6.3 Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmä

Kvalitatiivisen tutkimuksen aineisto voidaan kerätä esimerkiksi haastattelemalla tutkimukseen osallistujia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Tässä opinnäytetyössä aineistonkeruumenetelmänä käytettiin ryhmähaastattelua. Tutkimusaineisto kerättiin lapsilta haastattelemalla, koska kaikki lapset eivät olleet luku- ja kirjoitustaitoisia. Sen sijaan ryhmähaastatteluun päädyttiin, jotta lapset kokivat haastattelutilanteen mahdollisimman luonnolliseksi ja turvallisiksi.

Teemahaastattelussa edetään tiettyjen keskeisten etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Opinnäytetyön ryhmähaastattelut toteutettiin teemahaastatteluna. Aikaisemmista tutkimuksista ja aiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta esiin nousseet asiat yhdisteltiin teemoiksi, joiden pohjalta teemahaastattelurunko muodostettiin (Liite 2). Teemoja muodostui yhteensä seitsemän. Haastattelun hyvä puoli on joustavuus (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Teemahaastattelu antoi liikkumavaraa käytännön toteutukselle, sillä haastattelun järjestys ja laajuus saivat poiketa teema-alueiden sisällä. Kysymyksiä sai toistaa ja muotoilla tarvittaessa uudelleen. Teemahaastattelurunko esitettiin neljän lapsen ryhmähaastattelulla. Esitestauksessa teemahaastattelurungosta ei löytynyt muutettavaa.

Ryhmähaastattelutilanteisiin osallistui yhteensä 12 lasta kahtena eri haastattelukertana (kuusi lasta/ryhmä). Ryhmähaastattelujen kesto oli keskimäärin kuusikymmentä minuuttia. Haastattelut toteutettiin esikoulussa esikoulun aikana ja esikoulunopettajan läsnä ollessa. Haastattelutilanteet videoitiin, nauhoitettiin ja niistä pidettiin haastattelupäiväkirjaa. Ryhmähaastattelujen alussa lapset johdateltiin liikennekasvatusteemaan soittamalla heille Lasten liikennelaulu -kappale. Haastattelun aikana lapsille näytettiin liikenneturvan sivuilta tulostettuja liikennemerkkien kuvia.

6.4 Tutkimusaineiston analysointi

Kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston analysointimenetelmä on sisällönanalyysi, joka voidaan tehdä induktiivisesti eli aineistolähtöisesti tai deduktiivisesti eli teorialähtöisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 95, 97). Tämän opinnäytetyön aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä. Induktiivinen lähestymistapa valittiin, koska tutkimuksella pyrittiin saamaan kokonaiskuvaa lasten tiedoista ja mielipiteistä, yksittäisten lasten vastauksien perusteella. Analyysissä päättely eteni yksittäisestä yleiseen.

Induktiivinen sisällönanalyysi etenee vaiheittain:

- Haastattelujen aukikirjoittaminen
- Haastattelujen sisältöön tutustuminen
- Pelkistäminen
- Pelkistysten yhdistäminen alaluokkien muodostamiseksi
- Alaluokkien yhdistäminen yläluokkien muodostamiseksi
- Yläluokkien yhdistäminen kokoavan käsitteen muodostamiseksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.)

Opinnäytetyön aineiston analysointi aloitettiin katsomalla kuvatallenteet ja kuuntelemalla äänitallenteet läpi. Kuvatallenteiden tarkoitus oli lisätä aineiston analysoinnin luotettavuutta. Tämän jälkeen aineisto litteroitiin sanatarkasti Word-ohjelmalla. Analyysiyksiköksi valittiin sana, lauseen osa tai lause, sen mukaan, mikä parhaiten vastasi tutkimusteemaa. Litteroidusta aineistosta pelkistettiin lausumat ja pelkistetyt ilmaukset ryhmiteltiin teemoittain. Ryhmittelyn jälkeen pelkistetyt ilmaukset kvantifioitiin tai niistä muodostettiin ala- ja yläkategorioita, joille annettiin niiden sisältöä kuvaava nimi. Kvantifioinnilla tarkoitetaan, että aineistosta lasketaan, montako kertaa sama asia on mainittu (Tuomi & Sarajärvi 2009, 120).

7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

7.1 Lasten tiedot liikenteeseen liittyvistä käsitteistä

7.1.1 Lasten tiedot jalkakäytävästä

Jalkakäytävästä lapsille tulivat mieleen käveleminen ja tien ylittäminen. Kaksi lasta vastasi, että jalkakäytävä on suojatie. Yksi lapsista kuvaili, että jalkakäytävällä tarkoitetaan autotien reunaa. Tutkittavat kertoivat, että jalkakäytäviä on kaupungissa. Monissa vastauksissa mainittiin jalkakäytävien tarkoitukseksi, että ihmiset voivat kävellä siellä turvallisesti.

Lapset kertoivat, että kun liikkuu jalkakäytävällä ja on ylittämässä tietä, tulee katsoa liikennevaloja ja molempiin suuntiin ylitettävää katua. Jos on astumassa jalkakäytävälle, pitää varoa muita liikkuja ja kulkea reunassa. Muutama tutkittava tarkensi, missä jalkakäytävällä kävellään.

”Jalkakäytävällä mennään reunasta.”

7.1.2 Lasten tiedot suojatiestä

Suojatie toi tutkittaville mieleen suurimmaksi osaksi tien ylittämisen. Yksi lapsista vastasi, että suojatie tulee ylittää kävellen. Lapsille mieleen tulivat myös liikennevalojen värit: vihreä, keltainen ja punainen. Yhden vastaajan mielestä suojatie on sitä varten, että tien voi ylittää, vaikkei siinä kohtaa olisi liikennevaloja. Eräs vastaajista muistutti, että suojatietä ylitettäessä täytyy katsoa myös liikennemerkkejä. Tutkittavien mukaan suojatie on olemassa sen tähden, että ihmiset voivat turvallisesti ylittää tiet.

”Se on semmonen tie, katoku siin, jos vaikka täällä ois talo, johon pitäis mennä, ni mennään suojatieltä ja sitte auto tietää, et se alkaa mennä siitä yli, ni autot pysähtyy siinä ja siinä on suoja.”

Lasten mukaan suojatien tunnistaa sen valkoisista raidoista ja suojatien merkistä. Eräs tutkittavista kuvaili, että liikennemerkeissä ovat kolmio, lap-

si ja aikuinen. Toinen lapsi kuvaili liikennemerkkin näyttävän mistä kuuluu mennä yli, kun siinä ihminen kävelee suojaatiellä.

7.1.3 Lasten tiedot ajoradasta

Lapset kuvailivat, että ajorata on isompi ja karheapintaisempi kuin jalkakäytävä. Ajoradassa on myös kaistaviivat keskellä. Lausumista muodostui alakategoria: erilainen kuin jalkakäytävä. Monet lapset mainitsivat heti, että autot kulkevat siellä ja ajoradasta tulivat mieleen auto- ja moottoritie. Näistä lausumista muodostui toinen alakategoria: erilaiset liikenneväylät.

Lasten mukaan ajoradalla liikkuu erilaisia moottoriajoneuvoja. Tästä syntyi yläkategoria: moottoriajoneuvot ja alakategorioiksi muodostuivat tavarankuljetusajoneuvot, henkilökuljetusajoneuvot, hälytysajoneuvot, maansiirtokoneet ja kaksipyöräiset moottoriajoneuvot. Tavarankuljetusajoneuvoista nimettiin avolava, kuorma-auto, rekka ja pakettiauto. Henkilökuljetusajoneuvoista nimettiin linja-auto, asuntoauto ja tavallinen auto. Hälytysajoneuvoista nimettiin poliisiauto, paloauto ja ambulanssi. Maansiirtokoneista nimettiin traktori, hiekoittaja ja kauhakuormaaja. Lasten mainitsemissä kaksipyöräisissä moottoriajoneuvoissa olivat moottoripyörä, skootteri, ja mopo. Pari lasta pohti myös, ettei mönkijällä saa ajaa autotiellä.

Lasten mukaan ajoradalla ei saa kävellä, koska voi kuolla. Kuolemanvaaran aiheuttavat autojen nopea liikkuminen, alle jäämisen mahdollisuus, autojen renkaat sekä autojen suuri paino.

”Moni ihminen olis auton alla ja tars tehä lisää arkkuja.”

Pari lasta keskusteli siitä, että autojen bensa, nesteet ja pakokaasu voivat mennä suuhun, jolloin ihminen voi räjähtää. Näistä syistä, miksi ajoradalla ei saa kävellä, muodostui alakategoriaksi: tapaturmat.

7.2 Lasten tiedot liikennemerkkeistä

Viisi lasta ilmaisi tunnistavansa alla olevan kuvan liikennemerkkin (Kuva 1) jalkakäytävämerkiksi. Lapsista neljä mielsi sen tarkoittavan suojaatiettä. Yksi lapsi mielsi merkin ohjaavan, miten pitää kävellä.

”Siinä, että ei saa sillai juosta siitä. Pitää mennä käsi kädessä.”

Lapset kertoivat, että liikennemerkin osoittamalla alueella saavat mennä vain jalankulkijat. Tieosuudella tulisi kävellä, polkupyörää pitäisi taluttaa ja autot eivät saisi ajaa siellä. Muutaman lapsen mielestä polkupyörää ei saisi ollenkaan ottaa jalkakäytävälle eikä siellä saisi juosta.

KUVA 1 Jalkakäytävän liikennemerkki (Liikennemerkit ja muita liikenteenohjauslaitteita 2007, 5).

Yhdeksän lapsista nimesi liikennemerkin (Kuva 2) suojatieksi. Lasten vastauksissa mainittiin, että siitä voi mennä yli ja talvella merkistä tunnistaa sen kohdalla olevan suojatien, vaikka olisi lunta. Yksi lapsista mielsi merkin jalankulkijoiden merkiksi ja yksi ihmisten merkiksi. Lapset kertoivat, että suojatiemerkin kohdalla he katsoisivat vasemmalle, oikealle ja vasemmalle, ennen kuin menisivät suojatien yli. Lisäksi lapset kertoivat, ettei tien yli saa juosta, paitsi erikoistapauksessa.

”Jos auto on vaikka liian lähellä, sit täytyy juosta, jos se on siellä ilman jarruja”.

KUVA 2 Suojatien liikennemerkki (Liikennemerkit ja muita liikenteenohjauslaitteita 2007, 5).

Neljä lasta vastasi liikennemerkin (Kuva 3) olevan pyörätien merkki. Kolme lasta kertoi puolestaan, että merkin alueella saa mennä pyörällä. Kaksi lasta mielsi merkin tarkoittavan, että siinä saa kulkea vain polkupyörällä. Yksi lapsi koki, etteivät kävelijät saa mennä siellä. Lisäksi yksi lapsi mielsi, että kävelijät ja pyöräilijät saavat mennä pyörätiellä. Yksi tutkittavista yhdisti merkin suojatiehen.

”Saa mennä suojatien yli, jos on tollanen merkki.”

Pyörätienmerkin alueella lapset polkisivat pyörällä ja taluttaisivat pyörää, kun menisivät suojatielle.

KUVA 3 Pyörätien liikennemerkki (Liikennemerkit ja muita liikenteenohjauslaitteita 2007, 5).

Seitsemän lasta tunnisti näytetyssä kuvassa olevat liikennevalot. Yksittäiset lapset mielsivät liikennevalot suojatieksi ja liikennemeriksi. Lasten vastauksista nousi esiin, kun on punainen kävelijälle, autolle on vihreä ja toisinpäin. Liikennevaloissa miltei kaikki lapset kertoivat menevänsä tien yli, kun kävelijöille palaa vihreä valo ja odottaisivat, kun palaa punainen valo. Yksi lapsi kertoi liikennevalojen olevan turvalliset myös autoilijoiden näkökulmasta.

”Liikennevalot on siks turvalliset, ku jos autoilija ei huomaa, niin sit se huomaa tommosen ja näkee, et siel on punanen valo, niin ei saa mennä.”

Kuusi lasta tunnisti muu vaara -merkistä (Kuva 4) huutomerkkin ja nimesivät liikennemerkin huutomerkiksi. Yksi lapsi nimesi sen kysymysmerkiksi. Kolme lasta kertoi, ettei tunnista merkkiä. Kaksi lasta tunnisti merkin siten, että siinä on vähän vaaraa ja ettei sinne päin saa mennä. Muu vaara -merkin kohdalla lapset jarruttaisivat ja pysähtyisivät, eivätkä menisi sinne päin. Lasten mielestä merkki liittyi vaarasta kertomiseen.

”Ehkä siinä on autoilijoille ja kävelijöille, että siinä on vähä vaaraa käyny.”

KUVA 4 Muu vaara -liikennemerkki (Liikennemerkit ja muita liikenteenohjauslaitteita 2007, 2)

Lapsista neljä mielsi merkin (Kuva 5) siten, ettei merkin alueella saa kävellä. Yksi lapsi perusteli tämän sillä, että liikennemerkin on punaista väriä. Kaksi lasta mielsi merkin siten, että täytyy ottaa toisen kädestä kiinni.

”Se on sellanen merkki, et jos vaikka isosisko ja pikkuveli menis kauppaan, niin niiden täytyy pitää kädestä kiinni, ettei kumpika jää auton alle.”

Yhden lapsen mielestä liikennemerkki tarkoitti jalkakäytävää ja toisen mielestä merkki kielsi juoksemisen. Lapsimerkin kohdalla lapset menisivät jonkun kanssa käsi kädessä. Lapset selittivät, että kun joku muu, esimerkiksi autoilija, näkisi merkin, täytyisi hänen varoa lapsia. Lasten mielestä tällaisia merkkejä voi olla koulun lähellä.

KUVA 5 Lapsiliikennemerkki (Liikennemerkkit ja muita liikenteenohjauslaitteita 2007, 2).

Stop-merkin tunnisti kuusi lasta ja seitsemän vastasi, että merkin nähdesään täytyy pysähtyä.

”Siin vaa mökötetään.”

Lasten vastauksissa esiintyivät stop-, pysähdy- ja seis-sanat. Merkkiin yhdistettiin ajatus, että sen kohdalla täytyy pysähtyä aina, ennen kuin saa mennä eteenpäin. Osa lapsista osasi yhdistää merkin autoihin. He kertoivat, että auton on aina pysähdyttävä merkin kohdalla ja katsottava sivuilleen, ennen kuin se saa mennä eteenpäin. Yksittäinen lapsi kertoi, ettei merkin suuntaan saa ollenkaan mennä.

KUVA 6 Stop-liikennemerkki (Liikennemerkkit ja muita liikenteenohjauslaitteita 2007, 3).

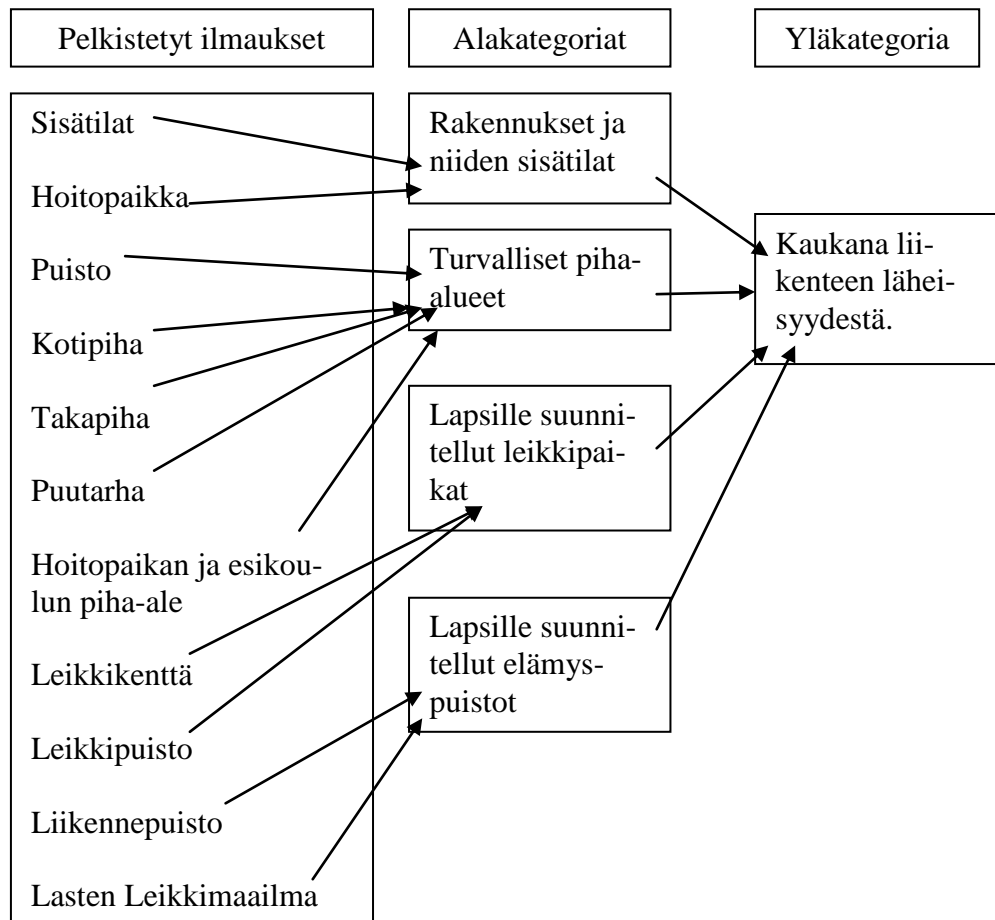
Monet lapset mainitsivat liikennemerkkien merkitykseksi tapaturmien ehkäisemisen. Lasten mukaan merkit takaavat turvallisuutta, estämällä kolarereita ja muita vahinkoja. *”Ettei kaikki poksahtele ja kaikki ihmiset kuole.”* Näistä lausumista muodostui alakategoria: tapaturmien ehkäisy.

Lapset kertoivat, että merkit myös kertovat liikenteessä liikkuville, mitä pitää tehdä ja missä milläkin kulkuvälineellä pitää liikkua. *”Sit pyörätki, jos ei autot tiedä, mis on pyörätie, ni vahingos auto ajaa sinne ja pyörät lentelee, ku niit menee päi.”* Tästä muodostui toinen alakategoria: liikenteen ohjaus. Muutama lapsi kertoi, että poliisit määräävät liikennemerkkejä, jotka ohjaavat liikennettä poliisien puolesta.

7.3 Lasten mielipiteet turvallisesta leikkimisestä liikenteen läheisyydessä

7.3.1 Turvalliset leikkipaikat

Yhteistä lasten luettelemille turvallisille leikkipaikoille oli niiden sijainti kaukana liikenteestä. Turvallisiksi leikkipaikoiksi lapset nimesivät kodin lähellä olevia paikkoja, kuten takapihan ja puutarhan. Myös monia lapsille suunniteltuja leikkipaikkoja mainittiin, kuten lasten liikennepuisto. Lauzumista muodostui neljä alakategoriaa ja yksi yläkategoria (Kuvio 1).

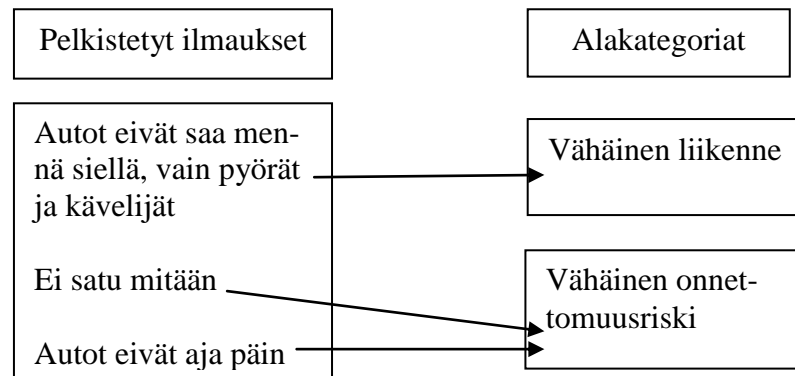

Kuvio 1. Lasten mielestä turvalliset leikkipaikat

Muutama lapsi innostui juttelemaan myös siitä, saako autossa leikkiä. Yhteiseen tulokseen tultiin, että penkillä tai polvien päällä voi leikkiä nukeilla, mutta turvavöistä ei ole turvallista irrottautua tai nousta seisomaan autossa.

Syitä leikkipaikkojen turvallisuuteen olivat lasten mukaan ne, että autot eivät saa liikkua näissä paikoissa. Vain pyöräilijät ja kävelijät saavat liikkua esimerkiksi puistoissa. Joku lapsista tarkensi, etteivät pyörätkään saa liikkua useimmissa mainituista paikoista. Yhteenvetona lapset tiivistivät, että edellä mainituissa leikkipaikoissa ei satu mitään tapaturmia, jotka joh-

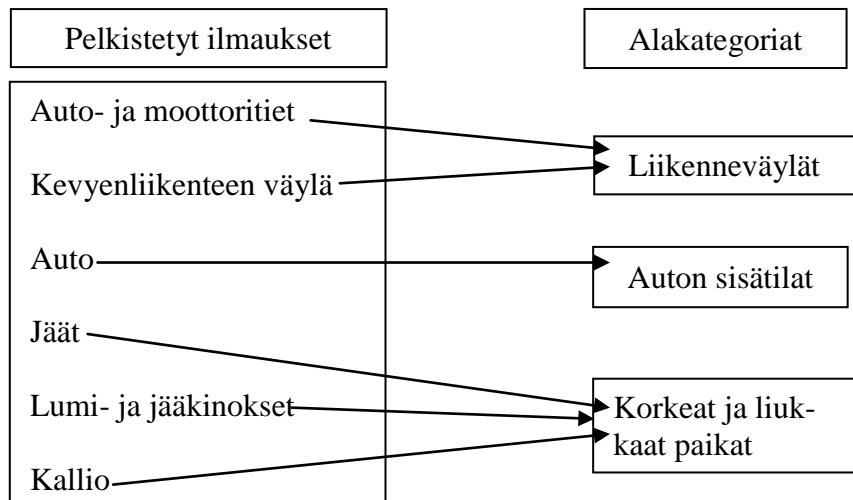
tuisivat liikenteestä. Esimerkiksi leikkipuistossa tai leikkikentillä ei ole vaaraa jäädä auton alle. Alakategorioiksi muodostuivat vähäinen liikenne ja vähäinen onnettomuusriski (Kuvio 2).

Kuvio 2. Perustelut turvallisille leikkipaikoille

7.3.2 Vaaralliset leikkipaikat

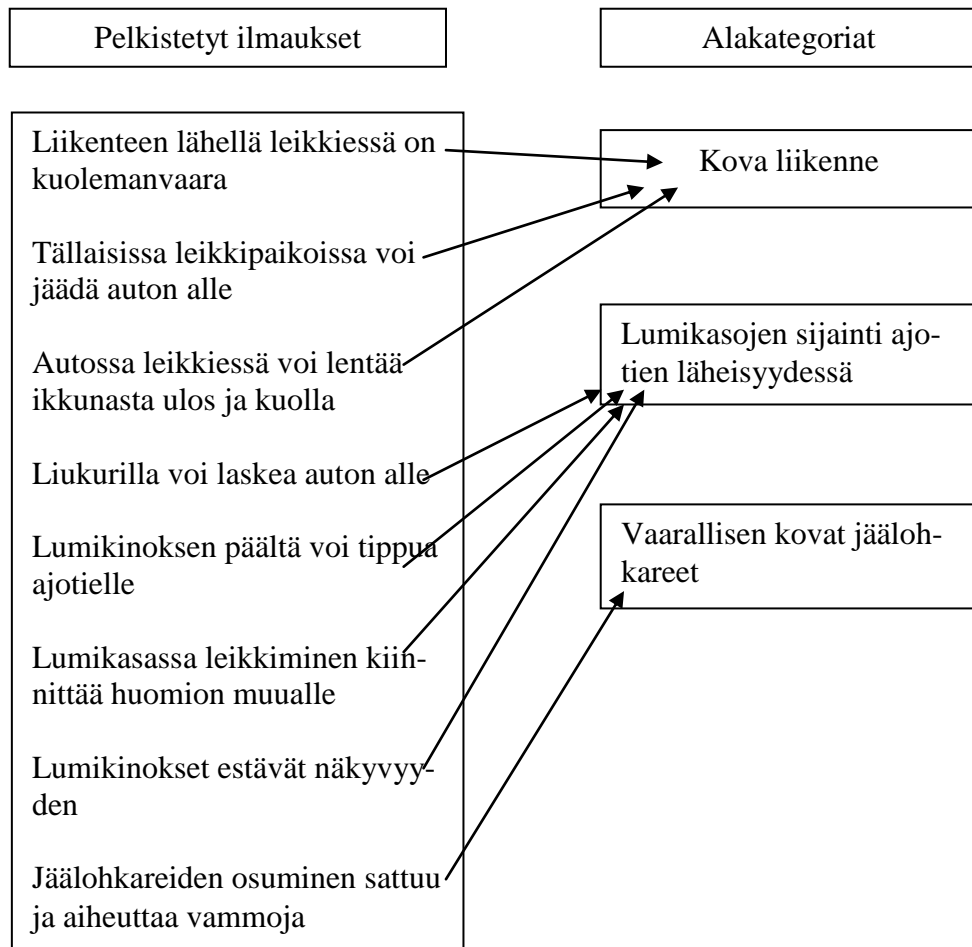
Lasten mukaan vaarallisia leikkipaikkoja olivat sellaiset, joissa on muuta liikennettä. Myös auton sisällä leikkiminen oli lasten mukaan vaarallista. Haastatteluissa lapset mainitsivat paljon talvisiin olosuhteisiin liittyviä asioita, kuten lumikinokset teiden varsilla. Lausumista muodostui kolme alakategoriaa (Kuvio 3).

Kuvio 3. Lasten mielestä vaaralliset leikkipaikat

Perusteluista vaarallisille leikkipaikoille muodostui kolme alakategoriaa (Kuvio 4). Pääosin leikkipaikat olivat lasten mielestä vaarallisia, koska ne sijaitsivat liikenteen läheisyydessä. Paljon mainittiin myös talvisiin olosuhteisiin liittyviä vaaroja, kuten liukastuminen ja ajautuminen ajotielle. Lapset kertoivat, että kovan jäälohkareen osuminen esimerkiksi päähän, aiheuttaa kipua ja vammoja. Jäälohkare voi lasten mielestä osua myös muuhun liikenteeseen leikkipaikan lähistöllä ja aiheuttaa vahinkoa rikkomalla auton. Autossa ei ollut lasten mukaan turvallista leikkiä, koska turvavyötä ei saa irrottaa tai nousta seisomaan. Lasten mukaan autossa pitää

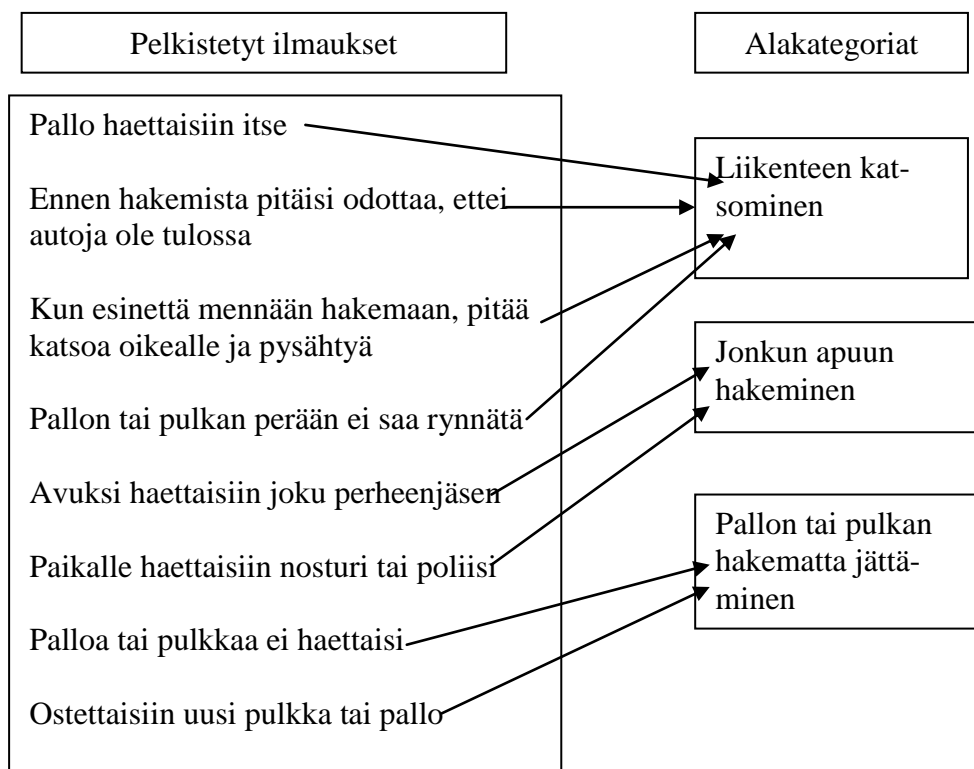
istua kunnolla, jottei lennä ikkunasta ulos esimerkiksi äkkipysähdyksen vuoksi.

Kuvio 4. Perustelut vaarallisille leikkipaikoille

7.3.3 Lasten mielipiteet, miten tulisi toimia, kun pallo kierii tai pulkka liukuu ajoradalle

Lapset kertoivat, että ennen kuin pallo tai pulkka haettaisiin ajotieltä, pitäisi huomioida liikennettä. Pitäisi katsoa, ettei jäisi auton alle. Muutamat lapsista pohtivat, ettei palloa tai pulkkaa haettaisi, koska turvallisuutta ei kannattaisi uhrata sellaisten takia. Tutkittavat mainitsivat, että avuksi voisi soittaa tai hakea esimerkiksi isoveljen, äidin tai isän. Muutama tutkittava mietti poliisin tai nosturin hakemista paikalle. Joku kuitenkin muistutti, etteivät poliisit ole sitä varten. Poliiseille ei saa soittaa turhaan, vain sitten kun on oikeasti hätä. Vastaukset jakaantuivat kolmeen alakategoriaan (Kuvio 5).

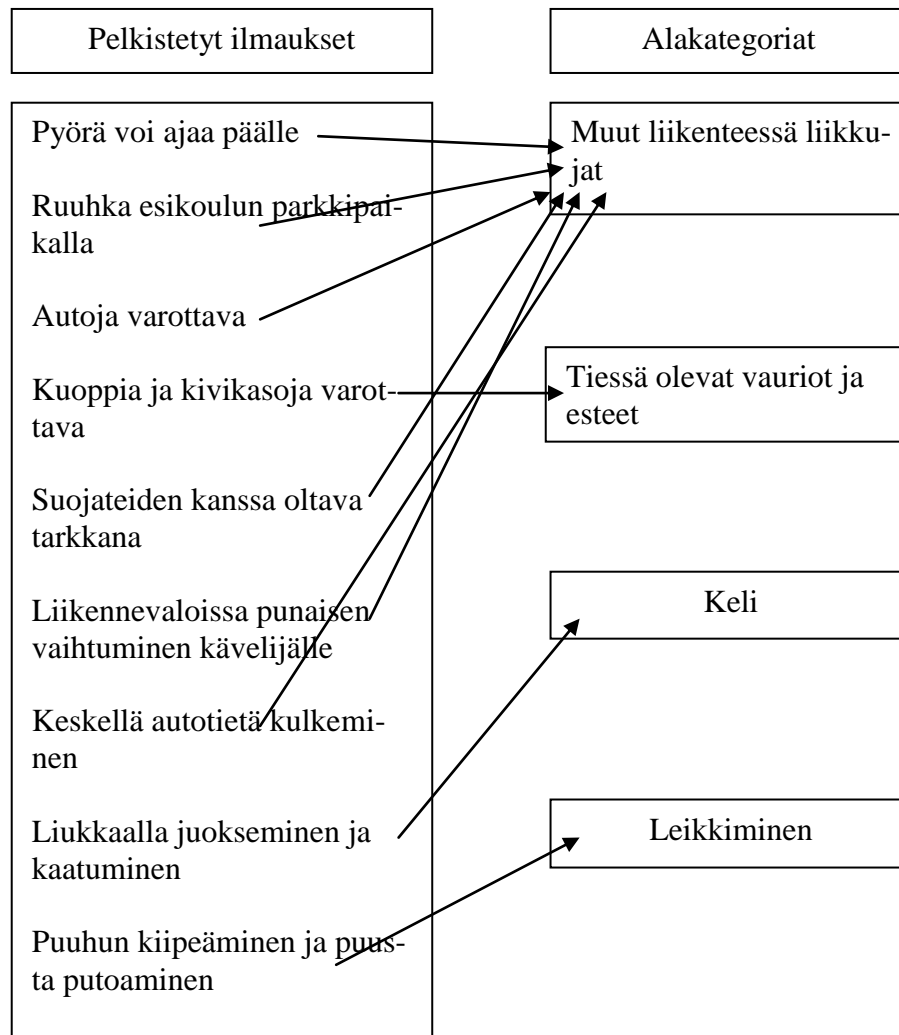

Kuvio 5. Perustelut miten tulee toimia, kun pallo kierii tai pulkka liukuu ajoradalle

7.4 Lasten mielipiteet turvallisesta liikkumisesta kevyen liikenteen väylällä

7.4.1 Vaarat, joista lapsia on varoitettu kodin ja esikoulureitin varrella.

Lasten vastauksista esiin nousivat eritoten autojen varominen ja auton alle jäämisen vaara. Tutkittavat mielsivät tiellä olevat erilaiset esteet ja liukkaana kelin vaaralliseksi, sillä niiden toimesta voi kaatua ja loukata päänsä. Vaarallista oli myös liikennevalojen vaihtuminen punaiseksi, kun jalankulkija on jo astunut suojatielle. Toinen lapsien eniten mainitsema asia oli puihin kiipeäminen kevyen liikenteen väylällä, sillä puusta voi pudota autotielle. Lasten lausumista muodostui neljä alakategoriaa (Kuvio 6, s.35).

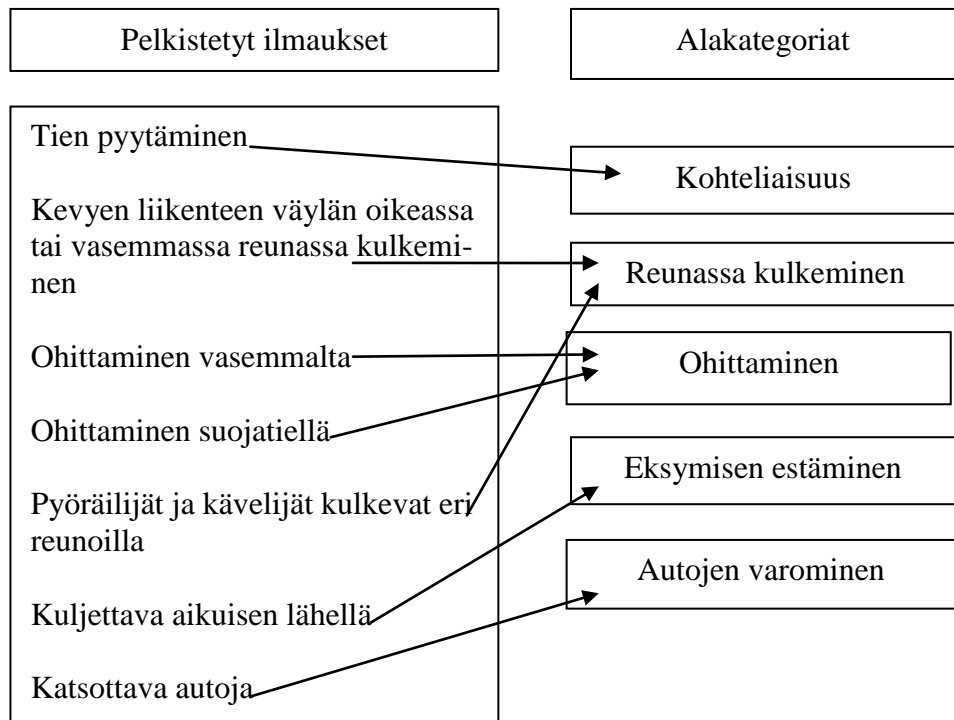

Kuvio 6. Lasten kertomat vaarat, joista heitä on varoitettu kodin ja esikoulureitin varrella

7.4.2 Kevyen liikenteen väylällä liikkuminen ruuhka-aikaan

Lasten yleisin vastaus oli, että he kulkisivat reunassa. Lisäksi lapset nostivat esiin sen, kuinka he ohittaisivat muita. Osa ohittaisi vasemmalta ja osa lähtisi ohittamaan suojatiellä. Äidin tai isän lähellä olisi tärkeää pysyä, jot-

tei eksyisi. Kevyen liikenteen väylän kuvattiin olevan jaettu keskeltä kah-
tia: kävelijöille ja pyöräilijöille. Lasten vastauksista muodostui yhteensä
viisi alakategoriaa (Kuvio 7, s. 36).

Kuvio 7. Lasten mielipiteet, mitä kevyen liikenteen väylällä liikuttaessa tulisi ruuhka-
aikaa muistaa

7.5 Lasten tiedot turvallisesta tien ylittämisestä

7.5.1 Lasten tiedot tien ylittämisestä liikennevalojen kohdalta

Kaikki 16 lasta tunnistivat liikennevalopylvään ja siinä olevat värit: vihreän ja punaisen. Kolme lasta tarkensi, että näytetyssä kuvassa oleva liikennevalopylväs on nimennyt jalankulkijoita varten. Tutkittavat mainitsivat, että punaisen valon palaessa autoille, jalankulkijoille palaa vihreä ja silloin he saavat mennä. Tästä syystä ihmisten tulee pysähtyä ja odottaa, että valot vaihtuvat heille vihreiksi. Vihreän valon palaessa tutkittavat kertoivat, että tien saa ylittää. Muutama lapsista tarkensi, että tällöin autoille palaa punainen valo ja ne eivät saa mennä.

Ennen tien ylitystä lapset vastasivat katsovansa liikennevaloja ja tietä molempiin suuntiin. Pohdintaa heillä oli siitä, kumpaan suuntaan tietä pitää katsoa ensin. Neljä lasta päätyi lopputulokseen, että ensin pitää katsoa vasemmalle, sitten oikealle ja vielä kerran vasemmalle. Yksi lapsi kertoi, että on hyvä varmistaa liikennevaloista huolimatta, ettei autoja tai muuta liikennettä ole tulossa. Joku sanoi tähän, että luottaisi itse pelkkiin liikennevaloihin.

”Ja sitte jos joku hurjastelija ei huomaa punasta nii vielä pikkuse tarkistaa ennen ku kävelee siitä.”

Lapset perustelivat, että tietä ei saa ylittää punaisen valon palaessa, koska voi sattua tapaturmia. Jalankulkija voi jäädä auton alle, jolloin voi kuolla, vammautua pysyvästi tai loukkaantua lievemmin.

”Jos auto ajaa päälle, sit voi olla ku lätty.”

Myös autoilijat voivat kolaroida keskenään, jos jalankulkija yhtäkkiä astuukin tielle, vaikkei hän saisi. Lapset mainitsivat myös suuret rahalliset korvaukset, jos ajaa kolarin tai joutuu auton yliajamaksi.

7.5.2 Lasten tiedot suojatien ylittämisestä

Kuudestatoista lapsesta yhdeksän tunnisti kuvasta valkoisen viivoituksen suojatieksi. Kymmenen lasta kuudestatoista vastasi, että he ylittäisivät kuvassa olevan tien suojatietä pitkin. Yksi tutkittavista tarkensi, että kulkisi suojatiellä reunassa, kuten jalkakäytävälläkin kuuluu kulkea. Kolme lasta mietti, menisikö tien yli ollenkaan, kun kuvassa ei näkynyt liikennevaloja eikä suojatien merkkiä. Osa vastasi, että etsisi kadusta sellaisen kohdan, jossa olisi suojatienmerkki tai liikennevalot.

”Mentäis toiselle suojatielle, missä on kaikki merkit.”

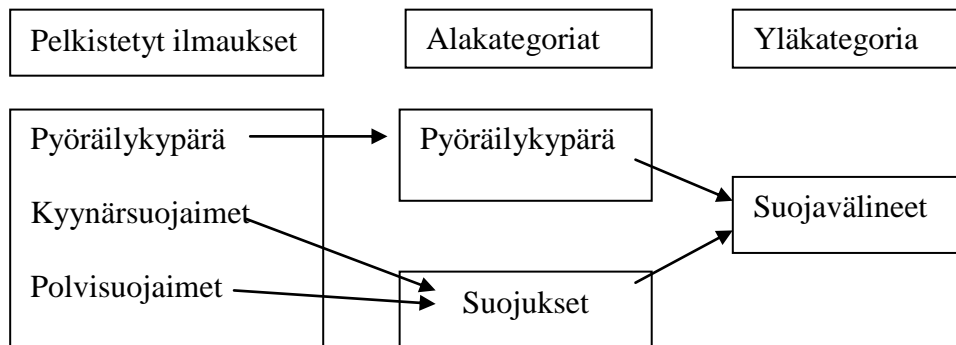
Jos sellaista ylityspaikkaa ei löytyisi, pitäisi tie ylittää suojatien kohdalta. Tällöin lasten mukaan pitäisi katsoa tarkkaan molempiin suuntiin ja kuunnella, ettei tule autoja. Jos autoja onkin tulossa, pitää odottaa vähän aikaa ja päästää autot menemään ensin. Myös tämän haastattelukysymyksen kohdalla tuli kahdenlaisia vastauksia siitä, kumpaan suuntaan tietä pitää ensin katsoa. Kaksi tutkittavaa korjasi muiden vastauksia, että opetuksen mukaan tulee ensin katsoa vasemmalle, oikealle ja sitten vielä kerran vasemmalle. Katsoa pitää, koska kuvassa suojatien kohdalla ei ollut liikennevaloja. Perusteluiksi lapset kertoivat sen, että katsomalla tietää tuleeko sieltä ajoneuvoja.

”Koska jos ei kato ni ei nää tuleeko autoja ja motskareita.”

7.6 Lasten mielipiteet turvavälineiden käytöstä

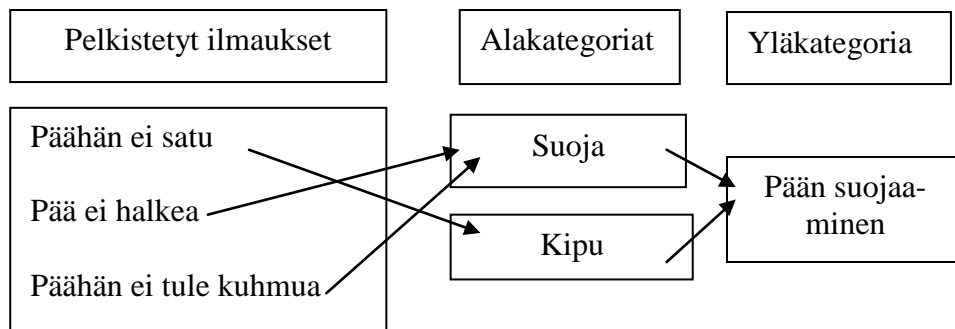
7.6.1 Pyöräillessä käytettävät turvavälineet

Viisi lapsista koki, että pyöräillessä pitää käyttää kypärää. Lapset mainitsivat myös suojaimeiden käytöstä. Yleisesti lapset kokivat, että pyöräillessä tulisi käyttää suojavälineitä. Tästä muodostui yläkategoria: suojavälineet (Kuvio 8).

Kuvio 8. Lasten nimeämät suojavälineet, joita pyöräillessä pitää käyttää

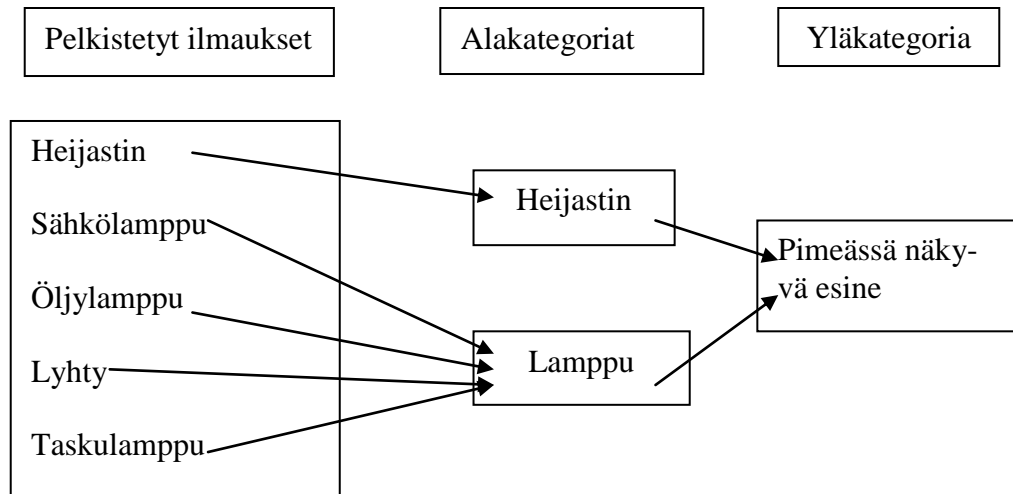
Kypärää pitää lasten mukaan käyttää pään suojaamiseen. He mainitsivat, että ilman kypärää päähän sattuu tai se voi mennä halki, jos kaatuu pyörällä. Kypärän käytön perusteluista muodostui kaksi alakategoriaa ja yksi yläkategoria (Kuvio 9).

Kuvio 9. Lasten perustelut, miksi kypärää pitää käyttää pyöräillessä

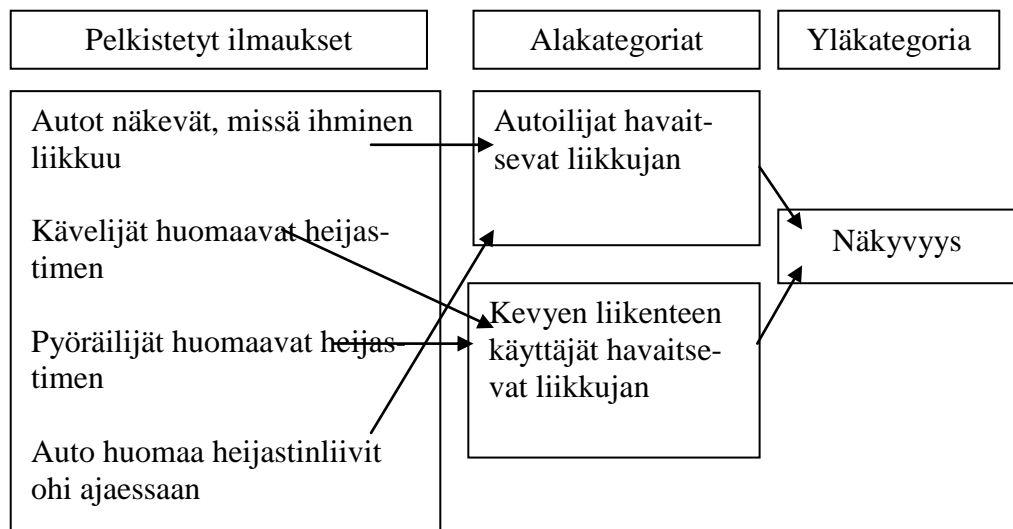
7.6.2 Pimeällä liikkuminen

Pimeällä liikkuesssa tulisi lasten mukaan käyttää heijastinta. Viiden lapsen mielestä tulisi käyttää jonkinlaista lamppua valonlähteenä. Erilaisista lasten nimeämistä pimeällä käytettävistä turvavälineistä muodostui kaksi alakategoriaa ja yksi yläkategoria (Kuvio 10).

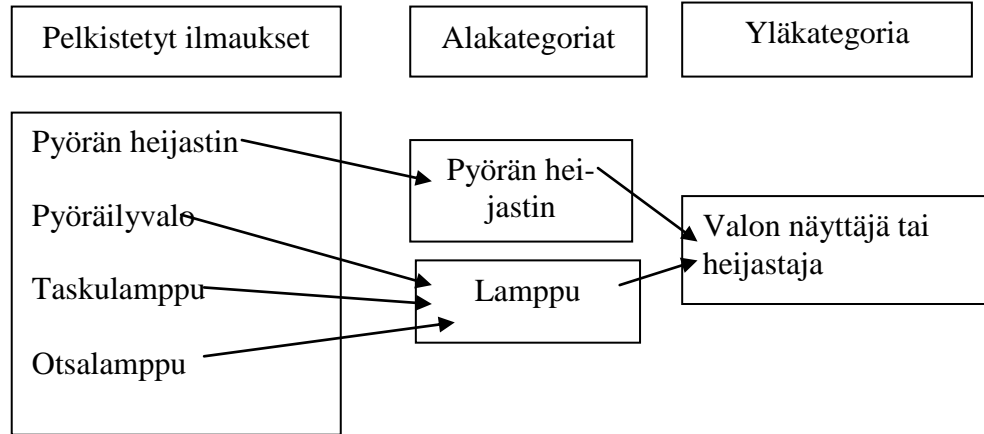
Kuvio 10. Lasten nimeämät turvavälineet, joita pimeällä liikkuesssa tulee käyttää

Heijastimen käytön syyksi lapset kokivat sen, että autot ja muut tiellä liikkuvat huomaisivat kävelijän tai pyöräilijän. Lapset selittivät heijastimen heijastustavasta kertomalla, että auton valojen osuessa heijastimeen, se heijastaa valoa takaisin. Tällöin autoilija näkee tiellä liikkujan. Lasten ilmauksista muodostui kaksi alakategoriaa ja yksi yläkategoria (Kuvio 11).

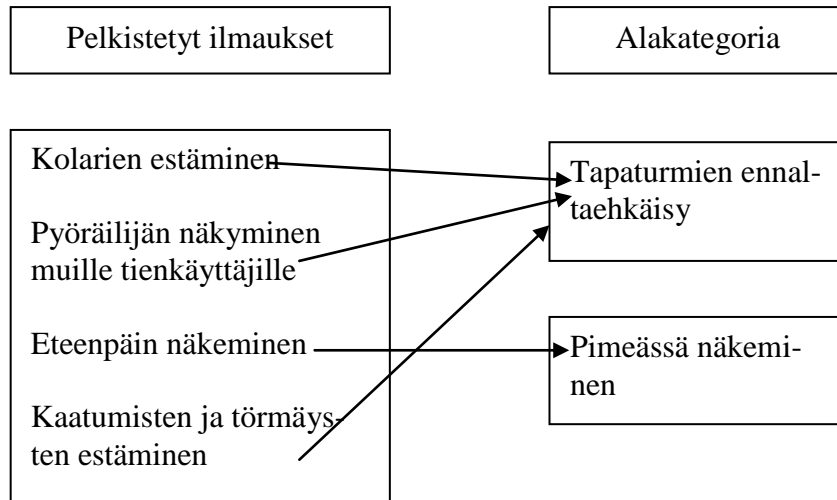
Kuvio 11. Lasten perustelut, miksi heijastinta tulee käyttää pimeällä

Pimeällä pyöräiltäessä lapset kokivat, että tarvitsisi käyttää jotain, mikä heijastaa valoa tai minkä avulla näkee itse liikkua eteenpäin. Lapset luettelivat muun muassa pyörään kuuluvia turvavälineitä. Vastauksista muodostui kaksi alakategoriaa ja yksi yläkategoria (Kuvio 12).

Kuvio 12. Lasten nimeämät turvavälineet, joita pimeällä pyöräillessä tulee käyttää

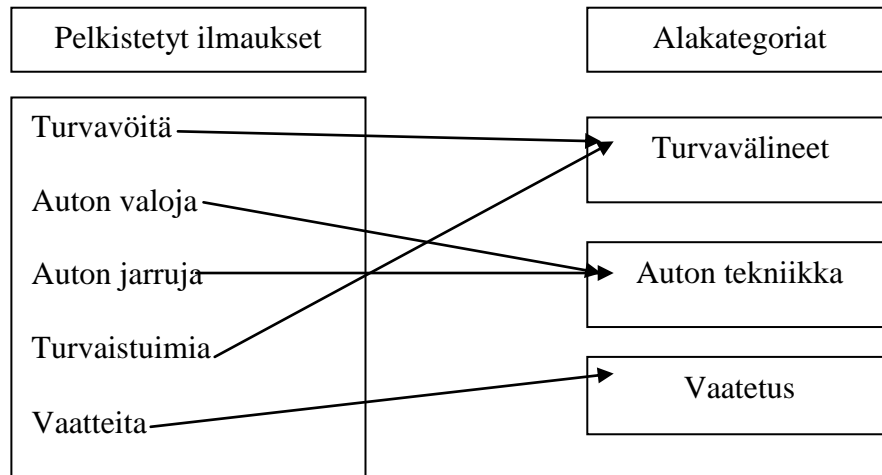
Pyöräilyvaloa pitää lasten mukaan käyttää, jotta muut näkevät pyöräilijän ja itse näkee minne on menossa. Alakategorioita muodostui kaksi (Kuvio 13).

Kuvio 13. Lasten perustelut, miksi pyöräilyvaloa tulee käyttää pimeällä

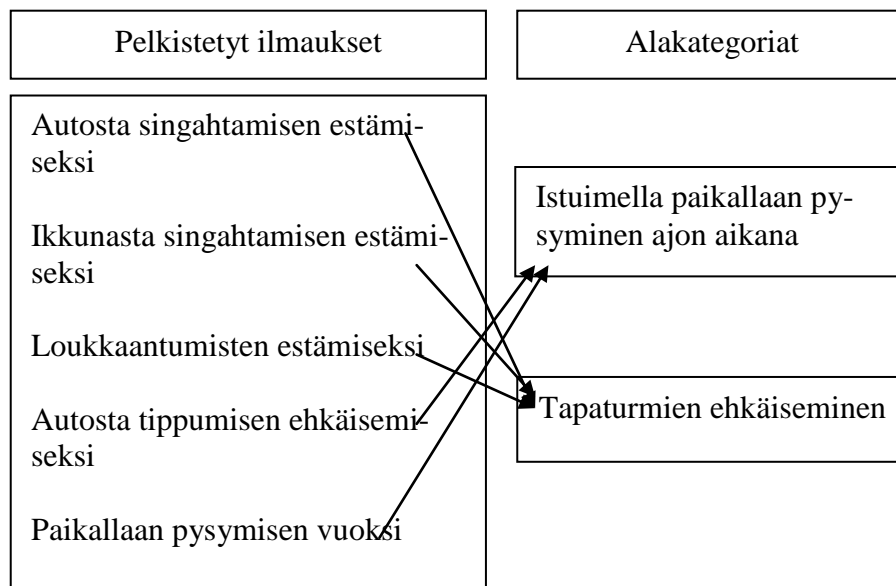
7.6.3 Autolla matkustaminen

Lapset luettelivat muutamia asioita auton käyttöön ja turvavälineisiin liittyen. Välineistä, jotka takaavat turvallisuutta autossa, muodostui kolme alakategoriaa (Kuvio 14).

Kuvio 14. Lasten nimeämät asiat, joita autoillessa tulee käyttää

Moni lapsi vastasi, että turvavöitä pitää käyttää, ettei autosta singahda esimerkiksi kolarin sattuessa. Lapset kokivat turvavöissä istumisen turvalliseksi tavaksi matkustaa autossa. Yhden vastaajan mielestä turvavöitä pitää käyttää, jotta pysyy autossa eikä tipu kyydistä. Lasten esittämistä perusteluista muodostui kaksi alakategoriaa (Kuvio 15).

Kuvio 15. Lasten perustelut, miksi turvavöitä pitää käyttää autolla matkustettaessa

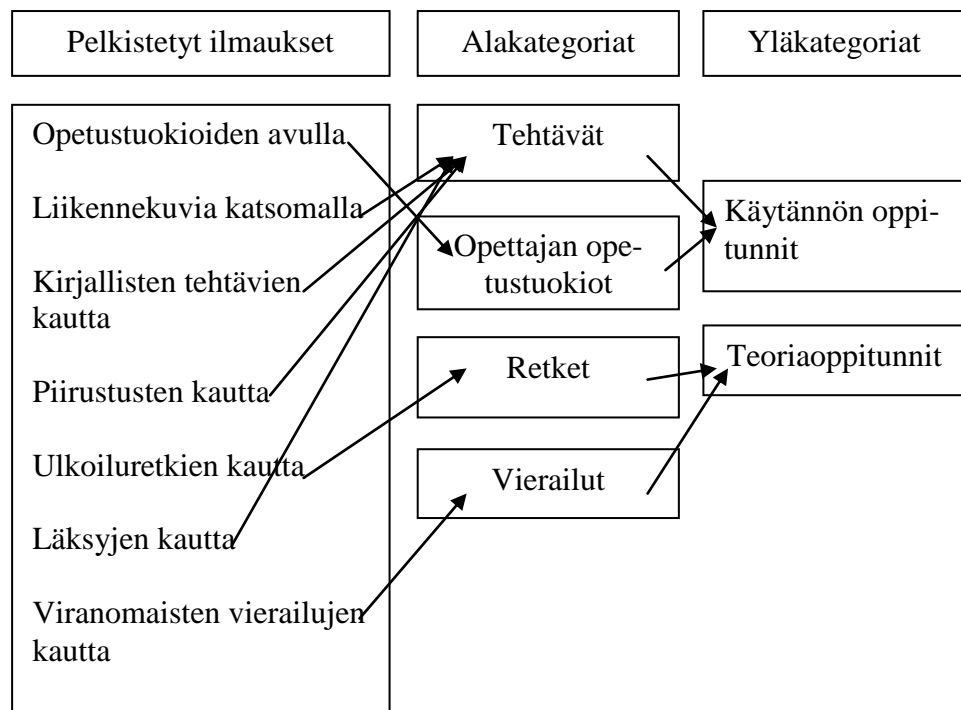
7.7 Lasten mielipiteet liikennekasvatuksen toteutuksesta omassa esikoulussa

7.7.1 Liikennekasvatus esikoulussa lasten mukaan

Lasten mukaan liikenneasioita on opetettu erilaisten tehtävien kautta. Lapsille on annettu läksyjä, kirjallisia ja erilaisia kuvia, joista on pitänyt merkitä, mitä kuvissa tehdään väärin. Opettaja on pitänyt oppitunteja, joissa on käyty läpi liikennesääntöjä, keskusteltu turvallisista ja vaarallisista leikkipaikoista.

Lapset ovat tehneet opettajan kanssa erilaisia retkiä, kuten kävelyretkiä kauppaan, kirkkoon ja kirjastoon sekä ulkoilleet metsäretkillä. Ennen kuin retkille on lähdetty esim. linja-autolla, lasten kanssa on keskusteltu turvavöiden käytöstä ja siitä, että autossa tulee istua paikoillaan. Kävelyretkillä on opetettu erilaisia asioita liikenteeseen liittyen aina sitä mukaan, kun on tullut tilanne, jossa pitää varoa tai huomioida jotakin. Jalkakäytävällä kulemisesta lapsille on opetettu esimerkiksi, että tulee pysähtyä, kun tulee tienristeys tai liikennevalot.

Erilaiset viranomaisten luona tapahtuvat vierailut ovat olleet lasten mukaan osana opetusta. He ovat päässeet käymään poliisi- ja paloasemalla. Poliisiasemalla lapset tutustuivat virkavalustoon ja poliisi kertoi heille turvallisesta liikkumisesta liikenteessä. Aineistosta alakategorioita muodostui neljä ja yläkategorioita kaksi (Kuvio 16).

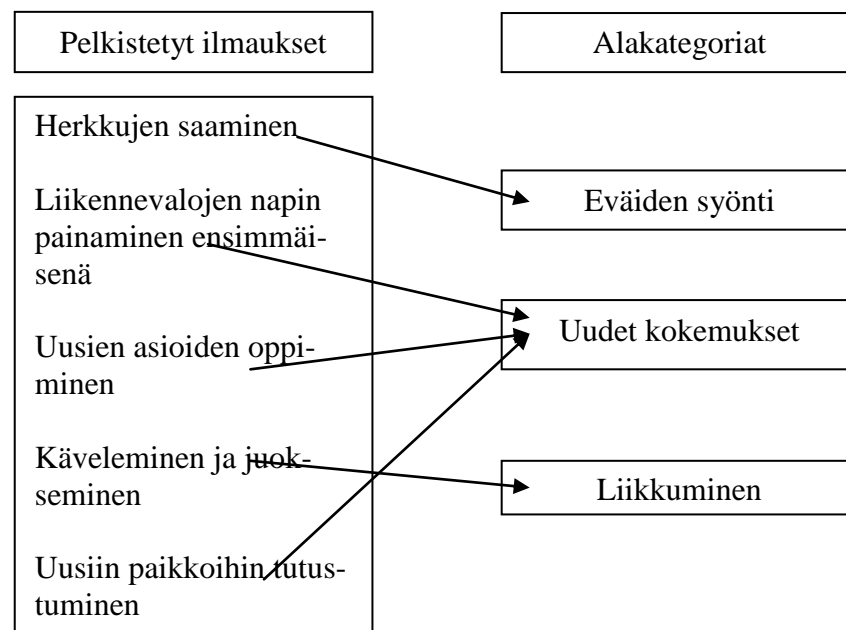

Kuvio 16. Miten kasvatus tapahtuu lasten mukaan

7.7.2 Lasten mielipiteet opetuksesta

Kahdeksan lasta piti liikennekasvatuksesta, neljä kertoi sen olevan heidän mielestään tylsää ja neljä lasta ei osannut sanoa, oliko kasvatus heistä kivaa vai tylsää. Tutkittavat kertoivat pitäneensä ulkoiluretkistä paljon, mutta muutamat pitivät myös tehtävistä.

Lapset mainitsivat monta kertaa hauskoiksi asioiksi uusien asioiden oppimisen ja tekemisen kautta tapahtuvan oppimisen. Alakategorioita lasten mielipiteistä muodostui kolme (Kuvio 17).

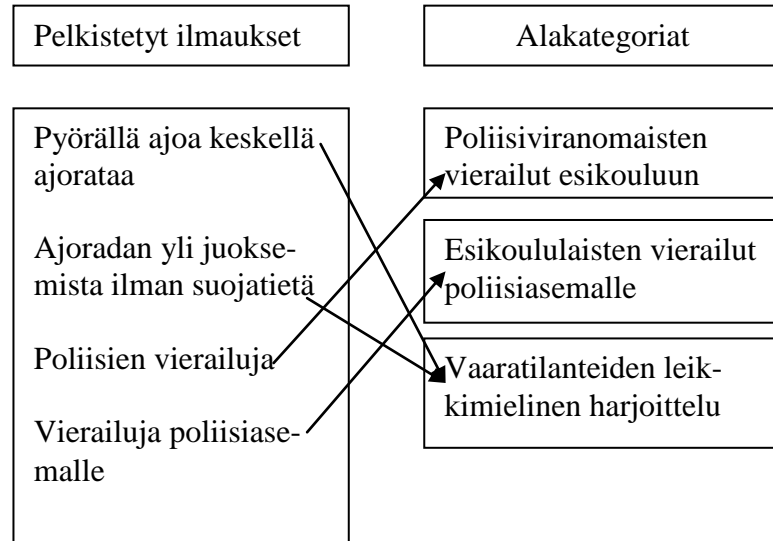
Kuvio 17. Lasten mielestä hauskat asiat liikennekasvatuksessa

Tylsemmiksi kasvatustavoiksi lapset mainitsivat tehtävät. Käytännön harjoittelut olivat lasten mukaan mielenkiintoisempia ja mukavampia kokemuksia.

7.7.3 Lasten esittämät kehittämissuhteet

Viimeisen kysymyksen kohdalla lapset alkoivat olla levottomia, jolloin osa vastauksista oli ns. leikkimielisiä kehittämissuhteita. Muutama ”villi” ehdotus olikin, että liikennesääntöjä ja turvallista liikkumista liikenteessä opeteltaisiin vaaratilanteiden kautta.

Vakavasti otettavista kehittämissuhteista nousivat esille sekä poliisien vierailut että lasten vierailut poliisiasemalle. Lapset toivoivat poliisia kertomaan heille liikenneasioista ja -säännöistä, mutta myös vierailu poliisiasemalle tuntui lapsista kiehtovalta. Kehittämissuhteista muodostui kolme alakategoriaa (Kuvio 18).

Kuvio 18. Lasten esittämät kehityssuhteet

8 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS

Kvalitatiiviselle tutkimukselle ei ole olemassa yhtä selkeitä luotettavuuden mittareita kuin kvantitatiiviselle tutkimukselle. Tutkimuksen validiteetin ja reabiteetin arvioiminen eivät oikeastaan sovellu laadulliseen tutkimukseen, koska käsitteet on tehty lähinnä määrällisen tutkimuksen tarpeisiin. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa tutkimuksen *objektiivisuus*. *Objektiivisuuteen* liittyy se, että tutkimuksen ja tulosten esittely on puolueetonta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa voidaan tunnustaa, että väistämättä tutkijan sukupuoli, ikä, kansalaisuus ja virka-asema vaikuttavat havainnointiin ja tulkintaan. Syynä tähän on, että tutkija on tutkimusasetelman tekijä ja tarkastelija. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134–136.) Tämän opinnäytetyön *objektiivisuutta* lisäsi se, että tulokset on analysoitu ja raportoitu puolueettomasti, sellaisina kuin ne ilmenivät.

Luotettavuuden arvioinnissa käytetään käsitteitä: *uskottavuus*, *luotettavuus*, *tutkimustilanteen arviointi*, *varmuus/reflektiivisyys ja vahvistettavuus* (Tuomi & Sarajärvi 2009, 138). Opinnäytetyön *uskottavuutta* lisää tarkka kuvaus kohderyhmästä ja totuudenmukainen arvio opinnäytetyön onnistumisesta. *Luotettavuutta* vahvistaa se, että opinnäytetyön tulokset vastaavat hyvin tutkimuskysymykseen, millaista tietoa ja mielipiteitä esikouluikäisillä lapsilla on annetusta liikennekasvatuksesta.

Tutkimustilanteet olivat melko rauhallisia eikä häiriötekijöitä ollut. Kuitenkin osa lapsista saattoi pitkästä haastattelujen aikana. Heidän oli vaikeaa keskittyä viimeisiin kysymyksiin. Tästä syystä osa vastauksista jäi hieman lyhyemmiksi. Lapset saivat vuorollaan vastausvuoron, kun he viit-

tasivat. Näin ei syntynyt päällekkäin puhumista. Jokaisen haastattelun alussa lapsille esiteltiin opinnäytetyön tekijät, haastattelujen kulku ja tarkoitus sekä mukana olleet välineet. Näin pyrittiin lieventämään lasten jännitystä. Myös lastentarhanopettajan läsnäolo haastattelutilanteissa vaikutti aineistonkeruuseen. Toisaalta hänen läsnäolonsa auttoi lapsia vastaamaan, mutta toisaalta osaa lapsista opettajan läsnäolo ujoistutti. Haastattelut tapahtuivat ryhmähaastatteluina, joka yhtäältä lievensi lasten jännitystä, mutta toisaalta saattoi jättää hiljaisemmat lapset varjoonsa. Haastatteluissa lapsia pyrittiin kehumaan ja kiittämään, jotta heille jäi tutkimuksesta positiivinen kuva ja hyvä mieli.

Opinnäytetyön *varmuutta* pyrittiin lisäämään ennakoimalla haastatteluissa mahdollisesti esille tulevia tekijöitä. Myös teemahaastattelurunkoa pyrittiin hiomaan juuri lapsille sopivaksi. Esihaastattelulla puolestaan pyrittiin varmistamaan aineistonkeruun onnistuminen.

Haastattelu tiedonkeruumenetelmänä varmisti opinnäytetyön luotettavuutta, koska lapset eivät olleet vielä luku- tai kirjoitustaitoisia. Ryhmähaastattelutilanteiden nauhoittaminen ja samanaikainen videokuvaaminen paransivat analyysin luotettavuutta, koska näin varmistettiin äänen kuuluvuus ja vastausten luotettavuus, kun he esimerkiksi näyttivät kädellä, mistä he ylittäisivät tien. Litterointi tehtiin vasta sen jälkeen, kun ensiksi sekä kuunneltiin että katsottiin sekä ääni- että kuvataallenteet. Nauhuri ja videokamera toimivat moitteettomasti eivätkä ne häirinneet haastateltavia. Haastattelutilanteissa lapsille näytetyt kuvat puolestaan innostivat lapsia vastaamaan heille esitettyihin kysymyksiin.

Vahvistettavuus tarkoittaa tutkimusprosessin kokonaisvaltaista selostamista lopullisessa opinnäytetyössä. Aineiston analysointi, tulosten esittely ja raportointi tulee olla niin tarkkaa, että ulkopuolinen ihminen pystyy seuraamaan tutkijan päättelyä ja arvioimaan sitä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 139.) Tämän opinnäytetyön prosessi on raportoitu vaihe vaiheelta, jotta lukijan olisi mahdollisimman helppoa saada kokonaiskuva aineiston keruusta, analysoinnista sekä tuloksista.

Kvalitatiivisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä on sisällönanalyysi, joka voidaan toteuttaa induktiivisesti eli aineistolähtöisesti tai deduktiivisesti eli teorialähtöisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 95). Tämän opinnäytetyön aineiston analysointi tapahtui induktiivisella sisällönanalyysillä, koska aiheesta ei ole paljon aiempia tutkimuksia. Aineiston analysoinnin logiikka on havainnollistettu opinnäytetyön tulososiossa, osoittamaan ryhmittelyn ja kategorioiden muodostuksen etenemisestä. Tulososiossa on myös aineistosta nousseita suoria lainauksia, koska myös ne, tutkittavien suoja huomioiden, lisäävät tutkimuksen ja tulosten luotettavuutta (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 141).

Tutkimuksen luotettavuutta lisää triangulaation käyttö, joka tarkoittaa esimerkiksi kahta tutkijaa tai kahden tutkimusmenetelmän käyttöä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 144). Tässä opinnäytetyössä käytettiin tutkijaan liittyvää triangulaatiota, koska opinnäytetyön tekijöitä oli kaksi. Opinnäytetyön

suunnittelun, aineiston keräämisen ja analysoinnin sekä tulosten ja tutkimusprosessin raportoinnin toteutti siis kaksi henkilöä. Tämä paransi sekä aineiston keruuta ja analysointia, koska tällöin pystyttiin keskustelemaan molempien havaintojen yhdenmukaisuudesta.

9 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS

Eettisesti hyvässä tutkimuksessa ja sen raportoinnissa on pohdittu jo ennen tutkimuksen toteutusta eettisiä asioita, tehty suunnitelmia, valittu kohderyhmä tarkoin sekä raportoitu selkeästi koko tutkimusprosessi. Tutkimusta ei saa tehdä turhaan, tulee miettiä, miksi tutkimus tehdään ja keihin tai mihin tulokset vaikuttavat. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127–129.)

Jotta tutkimus noudattaisi hyvää tieteellistä käytäntöä ja olisi eettisesti vahva, täytyy tutkijan olla huolellinen tutkimusta tehdessään, aineistoa tallentaessaan sekä tuloksia esittäessään ja arvioidessaan. Tutkimukseen osallistuvia henkilöitä ja heidän antamaansa panosta tutkimukselle tulee kunnioittaa. Raportoinnissa tulee kunnioittaa muita aiempia tutkimuksia ja teoksia asianmukaisilla lähdeviittauksilla. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132–133.) Lähdeviittaukset varmistavat myös tämän opinnäytetyön eettisyyttä.

Jotta tämä opinnäytetyö oli eettisesti hyvin toteutettu ja tutkittavien oikeudet toteutuivat, teemahaastattelun kysymykset mietittiin tarkoin. Esikouluikäisten lasten liikennekasvatus valittiin opinnäytetyön aiheeksi, koska siihen ei liittynyt sensitiivisiä kysymyksiä ja aihe on tärkeä. Lapset valittiin tutkimuksen kohderyhmäksi, koska vastausten saaminen heiltä itseltään oli tärkeää. Muun muassa Pelander (2008, 56–57) korosti väitöskirjassaan, että lapsilla on oikeus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon ja kertoa mielipiteensä asioista. Tutkimuksia pitäisi kohdistaa enemmän lasten näkemysten kartoittamiseen sen sijaan, että haastateltaiisiin vain aikuisia.

Tutkittavien kokonaisvaltainen informointi ja anonymiteetin säilyttäminen ovat tärkeitä asioita, koska tutkimuksesta ei saa koitua siihen osallistuville minkäänlaista haittaa. Tutkimukseen osallistuville tulee kertoa tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit. Heille täytyy selventää, että osallistuminen on vapaaehtoista ja tutkimuksesta voi vetäytyä missä vaiheessa vain. Tutkittavien tulee olla tietoisia, mistä tutkimuksessa on kyse. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.)

Kouluissa tapahtuvia tutkimuksia varten informaatiota pitää antaa monelle taholle. Tutkimuslupa pitää anoa opettajilta, koulun johdolta, kaupungin opetushallitukselta sekä lasten vanhemmilta ja lapsilta itseltään. (Mäkinen 2006, 65.) Ennen kuin lapsia haastateltiin tätä opinnäytetyötä varten, tutkimuslupa anottiin Forssan kaupungin varhaiskasvatuspäälliköltä. Hän perehtyi tutkimussuunnitelmaan ja hyväksyi sen. Myös tutkittavien lasten huoltajilta pyydettiin kirjallinen lupa saatekirjeessä olleella suostumuslomakkeella, lapsen osallistumisesta tutkimukseen. Ennen jokaisen ryhmähaastattelun alkua kysyttiin osallistuvilta lapsilta lupa käyttää materiaalin tallentamiseen nauhuria ja videokameraa sekä varmistettiin lasten haluk-

kuus osallistua haastatteluun. Näin toteutui lasten vapaaehtoinen osallistuminen opinnäytetyöhön.

Huoltajien lisäksi lapsille ja esikoulun lastentarhanopettajille sekä johtajalle selvitettiin opinnäytetyön tarkoitus. Esikouluikäiset lapset eivät ymmärrä tutkimukseen liittyviä asioita ja oikeuksiaan kuitenkaan samalla tavalla kuin aikuiset. Tämän vuoksi oli tärkeää, että kokonaisvaltainen tiedonanto tapahtui lasten vanhemmille kirjeiden kautta ja esikoulun opettajille paikan päällä. Eettisyyttä olisi parantanut, jos lasten huoltajien kanssa olisi voitu jutella henkilökohtaisesti opinnäytetyön tarkoituksesta, tavoitteista ja aineiston keruusta. Huoltajien saatekirjeissä oli kuitenkin opinnäytetyön tekijöiden yhteystiedot, joihin kehoitettiin ottamaan yhteyttä, jos tulee kysymyksiä. Eettisyyttä parantaa se, että tutkimukseen liittyvä informaatio voidaan antaa tutkimukseen osallistuville henkilöille kirjallisena. (Mäkinen 2006, 65). Tietoa opinnäytetyön aiheesta, tarkoituksesta, tavoitteista, tekijöistä ja aineiston keruusta annettiin myös kirjallisena, jotta se oli huoltajien luettavissa tarvittaessa myöhemmin uudelleen.

Tutkimusaineisto tulee säilyttää suojassa ulkopuolisilta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131). Kaikki tutkimuksessa käytetty ja kerätty aineisto säilytettiin turvassa ulkopuolisilta ja hävitettiin asianmukaisesti opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Missään raportoinnin vaiheessa tutkimukseen osallistuvien henkilöiden tietoja ei tuotu esiin niin, että heidät voisi tunnistaa. Sallassapidosta ja anonymiteetin suojaamisesta kerrottiin myös huoltajien saatekirjeessä.

10 POHDINTA

10.1 Tulosten tarkastelu

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää lasten tietoja ja mielipiteitä esikoulussa annetusta liikennekasvatuksesta. Aihe valittiin, koska se on tärkeä. Liikenne on suuri tapaturmien ja kuolemien aiheuttaja (Lasten henkilövahingot tieliikenteessä 2011).

Opinnäytetyön tulosten perusteella lapset tiesivät hyvin, että jalkakäytävällä tulisi kulkea reunassa ja varoa muita tiellä liikkujia. Liikenneviraston (2010, 14) tekemässä kartoituksessa saatiin samansuuntaisia tuloksia. Lapset osasivat pääosin selittää oikein, mikä jalkakäytävä on ja mikä on sen merkitys turvallisuuden kannalta. Tulosten pohjalta vaikuttaa, että lapsille on kerrottu paljon suojatiestä, koska se oli lapsille tuttu käsite (kts. Jylhä 2004, 41). Lapset tunnistivat suojatien ja tiesivät sen merkityksen turvallisuudelle. He tiesivät, mitä tulee huomioda, jotta suojatien voi ylittää turvallisesti. Esikouluikäisten lasten ajattelu vaikutti olevan konkreettista (kts. Karling ym. 2008, 138). Yksi lapsi kuvaili suojatiemerkin näyttävän, mistä kuuluu mennä yli, kun liikennemerkissä ihminen kävelee suojatiellä. Suojatie tarkoitti lapsille kirjaimellisesti suojaa. Tuttu käsite vaikutti tulosten perusteella olevan myös ajorata. Lapset selittivät innokkaasti kulku-
neuvoja, joita ajoradalla voi liikkua.

Liikennemerkkeistä parhaiten tunnistettiin suojatiemerkki, toiseksi parhaiten tunnistettiin pyörätimerkki, stop-merkki ja liikennevalot. Liikennemerkkien osaamisen tärkeyttä korostaa myös Liikenneturvan sivu (Jalan-kulkija liikenteessä n.d.). Lapset tulkitsivat monet liikennemerkkit kirjaimellisesti. Esimerkiksi lapsimerkki tarkoitti lasten mielestä, että pitäisi kävellä käsi kädessä, koska liikennemerkissä on kuva käsi kädessä kulkevista lapsista. Lapset tiesivät, ettei jalkakäytävällä saa pyöräillä, mutta toisaalta miettivät, saako jalkakäytävällä tehdä mitään muuta kuin kävellä. Lapset eivät olleet varmoja, saako pyörää edes taluttaa jalkakäytävällä. Osa lapsista puolestaan mietti, saako pyörätiellä kävellä vai onko se vain pyöräilijöitä varten. Tämän perusteella lapset olivat epävarmoja, millä kulkuvälineellä saa liikkua missäkin.

Heikoimmin tunnistetut merkit olivat muu vaara -merkki ja lapsi-merkki. Nämä merkit koskettavat kuitenkin enemmän autoilijoita, joten lasten ei niistä niin tarvitse tietääkään. Muu vaara -merkissä oleva huutomerkki ja punainen väri kiinnittivät lasten huomion. He aavistivat, että merkki varoittaa jostakin. Värien symboliikan osaaminen auttoi lapsia päättämään liikennemerkkin merkityksen, vaikka he eivät tunnistaneet merkkiä. Tulosten perusteella vaikuttaisi, että lasten kanssa on keskusteltu värien merkityksistä. Huomion kiinnittäminen väreihin ja merkkien symboliikkaan kertoi lasten ajattelutavasta ja päättelystä (kts. Karling ym. 2008, 138).

Lapset kertoivat turvallisten leikkipaikkojen olevan kaukana liikenteestä. Haastateltavat tiesivät, ettei lumikasoissa saisi leikkiä, varsinkaan jos ne ovat lähellä autotietä. Lapset kertoivat, että leikkiessä muiden asioiden huomiointi ja varoitukset unohtuvat. Tulokset ovat samansuuntaisia kuin Liikenneviraston (2010, 10–12) kartoituksessa. Ajouradan vaarallisuus vaikutti olevan lapsille selvä asia. Jos pallo tai pulkka liukuisi tielle, osa lapsista ei hakisi esinettä, koska se ei olisi sen arvoinen. Lapset tiesivät, ettei ajoradalle saa rynnätä suin päin. Muistaisivatko lapset tätä kuitenkaan tositilanteessa? (Ks. Liikennevirasto 2010, 10–12.) Osa lapsista olisi soittanut avuksi poliisin, mutta muutama lapsista osasi muistuttaa, ettei poliisille saa soittaa, jos ei ole oikeasti hätä. Tässä näkyi lasten ajattelutapa, kuinka hienoa paikalle olisikaan soittaa avuksi poliisi, vaikka todellisuudessa niin ei saisi tehdä (kts. Karling ym. 2008, 138).

Lapsia oli varoitettu samantyyppisistä asioista esikoulureitin varrella, kuin Liikenneviraston (2010, 12) tekemässä kartoituksessa lapset kertoivat. Tämän opinnäytetyön haastatteluissa lasten piti kuitenkin jonkin aikaa miettiä, mistä heitä on varoitettu. Syynä saattoi olla, etteivät lapset havaitse kaikkia vaaranpaikkoja samoin kuin aikuiset (kts. Liikennevirasto 2010, 12). Osa lapsista kertoi, etteivät kulje esikoulumatkaa yksin. Tällöin lapsia ei ehkä ole varoiteltu niin paljon, koska saattaja on mukana. Heltimon kirjoittamassa tutkimuksessa (2009, 24) oli tullut ilmi, että vanhemmat varoittavat melko vähän lapsiaan koulumatkalla olevista vaaroista. Tässä opinnäytetyössä lapsilta kysyttiin myös ruuhkassa liikkumisesta. Tämä tuntui olevan lapsista vaikea kysymys. Vaikutti, että lasten oli vaikeaa ku-

vitella vilkasliikenteinen kevyen liikenteen väylä, vaikka käsitettä avattiin heille.

Kaikki haastatellut lapset ymmärsivät liikennevalojen merkityksen turvallisuuden kannalta. Lapset kertoivat, että ennen kuin lähtisivät ylittämään tietä, he katsoisivat liikennevaloja. Vain yksi lapsi mainitsi, ettei luottaisi pelkästään valoihin. Olisi hyvä, jos kaikki lapset tiedostaisivat, ettei pelkkiin valoihin kannata luottaa. Lasten olisi hyvä katsoa vielä itse, että tie on vapaa ylitykselle. Lapsille näytettiin haastatteluissa myös kuvaa tiestä, jossa ei ollut liikennevaloja, mutta suojatien valkoinen raidoitus oli. Kymmenen lasta kertoi, että lähtisi ylittämään kuvassa olevaa tietä suojatietä pitkin. Viisi lasta epärooi, uskaltaisiko ylittää tien, kun siinä ei ollut liikennevaloja eikä suojatien merkkiä (kts. Liikennevirasto 2010, 14). Hyvä asia on, että lapset löysivät kuvasta heti suojatien ja moni lapsi kertoi, että menisivät suojatietä pitkin tien yli. Muutaman lapsen epärointi kertoi toisaalta varovaisuudesta, mikä on hyvä asia. Toisaalta lasten olisi hyvä harjoitella ja uskaltaa ylittää myös sellainen tie, jossa ei ole liikennevaloja.

Opinnäytetyön tulosten perusteella erilaiset turvavälineet vaikuttivat olevan tuttuja asioita lapsille. Tätä tukevat Jylhän (2004, 26) sekä Rautiaisen, Pölläsen ja Kalenojan (2006, 60) tekemät tutkimukset. Turvavöiden käytöstä lapset nostivat esiin tärkeän asian. Vaikka osa lapsista kertoi, että autossa voi myös leikkiä, he muistivat, ettei turvavöitä saa irrottaa turvallisuuden takia.

Tulosten perusteella kasvatus tapahtuu paljon käytännön kautta ja lapset kokivat kasvatuksen pääosin mielekkäänä. Samansuuntaisia tuloksia ovat saaneet Jylhä sekä Rautiainen, Pöllänen ja Kalenoja (2006, 71). Puolestaan Brown ja Gillard (2009, 228–231) saivat erilaisia tuloksia tutkimuksessaan. Käytännön opetuksen vuoksi joillakin lapsilla oli aluksi vaikeuksia kertoa, miten opetusta annetaan. Vasta muutaman esimerkin jälkeen, he alkoivat ymmärtää, että liikenteessä liikkuminenkin on liikennesääntöjen opettelua.

Lapset kokivat ulkoilun ja käytännönharjoitukset mukaviksi asioiksi. Haastattelutilanteissa lapset kertoivat paljon tehdyistä retkistä ja joku pohti surumieleisenä, kun yksi retkistä oli jäänyt häneltä väliin. Liikkuminen vaikutti vastausten perusteella tuovan lisää mielenkiintoa asioiden opetteluun, kun lasten ei tarvinnut istua paikoillaan luokassa.

Lasten ajattelutapa näkyi viimeisessä kysymyksessä, jossa kyseltiin lapsilta kehittämisehdotuksia liikennekasvatuksen antamiselle. Lapset ehdottivat, että asioita harjoitellaan vaaratilanteiden kautta, esimerkiksi pyöräilemällä keskellä ajotietä. He kertoivat myös haluavansa lisää poliisien vierailuja. Kun kyseltiin mielipiteitä kasvatuksesta, monet lapsista olivat jo pitkästyneitä haastattelun keston ja tämä vähensi vastauksia.

Tämän opinnäytetyön tuloksissa havaittiin sama asia kuin Jylhän (2004, 32, 44–45) tekemässä tutkimuksessa. Sen mukaan lapset omaksuvat nope-

asti sen, mitä saa ja mitä ei saa tehdä, myös omasta turvallisuudesta huolehtiminen ja avun hakeminen jäävät lasten mieliin.

10.2 Kehittämisen- ja jatkotutkimusehdotukset

Konkretiaa voisi vielä lisätä liikennekasvatukseen, koska se tehostaa asioiden mieleen painamista. Erilaisten kulkuväylien merkkejä voisi opetella tosielämän esimerkkien kautta. Merkkien osaaminen on tärkeää siinä vaiheessa, kun lapset alkavat kulkea koulumatkojansa itsenäisesti. Lapsille voisi selventää esimerkiksi, millä jalkakäytävällä saa liikkua. Tässä yhteydessä voisi kertoa, että alle 12-vuotiaat saavat pyöräillä jalkakäytävällä ja pyörää saa myös taluttaa siellä. Lapsia voisi kannustaa kyselemään, jos heille tulee jokin kulkuneuvo mieleen eivätkä he ole varmoja, voiko sillä liikkua kyseessä olevalla kulkuväylällä. Tienylityksessä kannattaisi painottaa, että joissakin kääntymistilanteissa autoilijoille ja jalankulkijoille palaa yhtä aikaa vihreä valo. Siitä syystä on hyvä varmistaa, että autoilija näkee tienylittäjän. Liikennevalottoman tien ylitystä voisi harjoitella käytännössä, milloin tien uskaltaa lähteä ylittämään. Samalla tulisi kerrattua, kumpaan suuntaan tietä pitää katsoa ensin. Konkreettisen selityksen avulla asia voisi olla helpompi muistaa, esimerkiksi tietä ylittäessä autot lähestyvät ensin vasemmalta ja sitten oikealta. Tämän vuoksi pitää katsoa ensin vasemmalle. Lasten kanssa voisi keskustella myös vaaroista, joita pitää varoa liikenteessä. Keskustelu voisi lähteä esimerkiksi siitä, että lapsilta kysyttäisiin, millä eri kulkuneuvoilla liikenteessä voi liikkua.

Erilaisia *vierailuja ja vierailijoita* voisi lisätä liikennekasvatukseen, koska lapset kokivat retket poliisi- ja paloasemalle mielenkiintoisina, myös poliisien antama liikennekasvatus oli lapsista kiinnostavaa. Poliisit ja palomiehet voisivat jatkossakin vierailla päiväkodilla ja puhua liikennesäännöistä. Olisi hyvä, jos poliisit voisivat järjestää liikenne radan päiväkodille. Koululle voisi pystyttää esimerkiksi erilaisia liikennemerkkejä, joilla toimimista eri tilanteissa voisi käydä läpi. Esimerkiksi: ”Leikkikää olevanne jalankulkijoita ja näette tällaisen merkin, miten toimitte?”. Forssassa on myös liikennepuisto, joka on auki kesäkuusta elokuuhun, mutta jos sellaisessa olisi mahdollista vierailla myöhemminkin. Liikennepuistossa lapset saisivat uutta nähtävää ja koettavaa. Vierailuja voisi lisätä mahdollisuuksien mukaan myös poliisi- ja paloasemalle, jossa lapset näkisivät erilaisia turvallisuuteen liittyviä juttuja, kuten poliisiauton ja poliisien käyttämää kalustoa.

Osa lapsista piti tehtäviä mukavina. Oman *liikennekasvatus-portfolion* tai vihon kokoaminen voisi olla lapsista kiinnostavaa. Kansioon voisi laittaa lasten tekemät tehtävät ja lapset voisivat piirtää sinne retkillä oppimiaan asioita liikenteeseen liittyen. Kansion teossa lapset saisivat käyttää omaa luovuuttaan ja kerrata kokemuksiaan. Lapsilla oli ollut tehtävä, jossa piti rastittaa kuvasta asiat, joissa liikenteessä liikkuja teki jonkin virheen. Vastavia voisi olla jatkossakin, esimerkiksi mitä henkilö tekee tässä kuvassa väärin, miten tässä kuvassa pitäisi toimia jne. Myös erilaisten tarkastuslistojen täyttäminen voisi olla opettavaista. Olisi esimerkiksi kuva ihmisestä, joka liikkuu pimeällä ja lapset saisivat tehdä kuviin ne turvavälit, jotka

liikkujalla pitäisi olla. Nämä tehtävät lapset voisivat kerätä liikennekasvatust-portfolioonsa.

Jatkossa olisi mielenkiintoista selvittää lasten turvavälineiden eli heijastimen, pyöräilykypärän, turvavyön ja pyöränvalon todellista käyttöä käytännössä. Esimerkiksi, kuinka monella lapsella on takissaan tutkimushetkellä heijastin tai kuinka moni lapsi käyttää pyöräillessä kypärää. Toiseksi olisi mielenkiintoista tutkia liikennekasvatusta toteuttavien henkilöiden kokemuksia liikennekasvatuksesta. Esimerkiksi, miten liikennekasvatus on heidän mielestään toteutunut ja miten sen sisältöjä ja menetelmiä voitaisiin heidän mielestään kehittää. Kolmantena jatkotutkimusehdotuksena voisi mainita lasten vanhempien näkökulman selvittämisen. Esimerkiksi, miten onnistuneeksi he kokevat esikoulussa annetun liikennekasvatuksen ja miten sitä voitaisiin heidän mielestään kehittää.

LÄHTEET

Bardy, M., Forsberg, H., Gottberg, E., Kallio, P., Karkola, K., Kivitie-Kallio, S., Leijala, H., Linnas, H., Lounamaa, R., Oranen, M., Politi, J., Salmi, M., Salo, E., Sauli, H., Sinkkonen, J., Strid, O., Sthålborg, M.-R., Söderholm, A., Tolvanen, K., Tupola, S., Turunen, M.-M., Vala, U. & Vuento, M. 2004. Söderholm, A., halila, R., Kivitie-Kallio, S. 2004. Mertsoola, J. & Niemi, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. 1. painos. Helsinki: Kustannus Duodecim Oy.

Brown, F.-J. & Gillard, D. 2009. Learning road safety skills in the classroom. *British Journal of Learning Disabilities* 37/2009, 228–231. Viitattu 8.9.2011.

<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=da872621-6a83-4f20-b134-839313cef839%40sessionmgr15&vid=4&hid=15>

Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen huomaa, puutu, ehkäise. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.

Heltimo, J. 2009. Selvitys lasten liikennekäyttäytymisestä. Viitattu 27.8.2011. <http://alk.tiehallinto.fi/julkaisut/pdf2/1000216-v-lastenliikennekayttaytyminen.pdf>

Huopalainen, M., Saharinen, L. & Tarvainen, A.-L. 2007. Jalan ja pyörällä. Liikenneturva. Tampere: Tammer-Paino Oy. Viitattu 1.9.2011. http://www.liikenneturva.fi/vanhat/118/Jalanjapyoralla_opas.pdf

Höistad, G. 2003. Irti kiusaamisen kierteestä. Suom. Salla Korpela. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Ikola, N. & Sandvik, E. 2010. 5–6-vuotiaiden lasten kiusaamiskokemukset päiväkodissa. Vaasan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 1.7.2011. publications.theseus.fi/.../Ikola_Noora%20ja%20Sandvik_Emilia.pdf?...1

Ivanoff, P., Risku, A., Kitinoja, H., Vuori, A. & Palo, R. 2001. Hoidatko minua? Lapsen, nuoren ja perheen hoitotyö. Helsinki: WSOY.

Jalankulkija liikenteessä. n.d. Liikenneturva. Viitattu 23.3.2011. <http://www.liikenneturva.fi/www/fi/turvatieta/saantopakki/jalankulkija1.php>

Juhola-Lindfors, A. & Männikkö, A. 2006. Tuliketun matkassa. Tapaus-tutkimus Tampereen aluepelastuslaitoksen turvallisuuskoulutusohjelman toteuttamisesta eräissä Pirkanmaan alueen esi- ja kakkosluokissa. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Opettajainkoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma.

Jylhä, M. 2004. Päiväkotilaiset pääsivät vilkkuautoihin. Turvallisuuskasvatus esi- ja alkuopetuksessa. Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Luokanopettajakoulutus. Pro gradu -tutkielma.

Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: WSOYpro Oy.

Karhima, M. & Korpela, P. 1999. Liikennekoulu autonkuljettajille. 2.p. Keuruu: Otava.

Karling, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. ja Vilén, M. 2008. Lap-suuden aika. 12. uud. p. Helsinki: WSOY.

Kevyen liikenteen suunnittelu. 1998. Tielaitos. Viitattu 23.3.2011. <http://alk.tiehallinto.fi/thohje/kevliisu.pdf>

Kevyen liikenteen väylät liikuntapaikkoina. 2005. Tiehallinnon selvityksiä. Tiehallinto. Viitattu 23.3.2011. <http://alk.tiehallinto.fi/julkaisut/pdf/3200928-vkevliikentvaylliikunt.pdf>

Lajunen, K., Andell, M., Jalava, L., Kemppainen, K., Pakkanen, M. & Ylenius-Lehtonen, M. 2005. Turvataitoja lapsille. Turvataitokasvatuksen oppimateriaali. 3 p. Helsinki: Erikoispaino Oy.

Kirves, L. & Stoor-Genner, M. 2010. Kiusaavatko pienetkin lapset. Man-nerheimin Lastensuojeluliitto. Folkhälsän. Viitattu 1.8.2011. www.mll.fi/@Bin/12510731/Kiusaavatko+pienetkin+lapset.pdf

Lajunen, K & Kemppainen, K. 2004. Turvataito auttaa lasta suojelemaan itseään. Perhehoito 5/2004, 18–20.

Lapset ja Internetin turvallinen käyttö. 2010. Viitattu 23.3.2011. <http://www.uta.fi/~erkki.mattila/archives/H5-T1.pdf>

Lapsi autossa. 2011. Tietolehti. Liikenneturva. Viitattu 30.6.2011. http://www.liikenneturva.fi/tietolehti/2010/pdf/lapsi_autossa.pdf

Lasten henkilövahingot tieliikenteessä. 2011. Tilastokatsaus. Liikenneturva. Viitattu 25.7.2011. http://www.liikenneturva.fi/www/fi/tilastot/liitetiedostot/Lasten_henkilovahingot.pdf

Lasten liikenneturvallisuus. n.d. Liikenneturva. Viitattu 1.7.2011. http://www.liikenneturva.fi/www/fi/liikennekasvatus/lapset/lasten_liikenneturvallisuus.php

Liikennemerkit ja muita liikenteenohjauslaitteita. 2007. Tiehallinto. Viitattu 25.8.2011. http://alk.tiehallinto.fi/www2/liikennemerkit/esite_suomi_2007-v.pdf

Liikennevirasto. 2010. Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointi. Menetelmien testausta ja pohdintaa. Viitattu 9.8.2011. <http://www.tiehallinto.fi/pls/wwwedit/docs/27199.PDF>

Matikainen, J. 2008. Verkko kasvattajana. Mitä aikuisen tulisi tietää ja ajatella verkosta. Helsinki: Yliopistopaino.

Markkula, J. & Öörni, E. 2009. Turvallinen elämä lapsille ja nuorille. Kansallinen lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisyn ohjelma. Raportti 27:2009. Helsinki: Yliopistopaino. Viitattu 13.2.2011. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/ea565dd9-34e5-4e74-bcc6-27e567de2a96>

Mikkola, J. 2010. Lasten kiusaamisen ja kaltoinkohtelun ennaltaehkäisyajatuksia turvataitoja lapsille -materiaalista porilaisten päiväkotikäisten lasten vanhemmilta. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Molander, H. 2000. Lapsen suojeleminen pedofilialta. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Määräysmerkit. 2011. Tietolehti. Liikenneturva. Viitattu 3.9.2011. <http://www.liikenneturva.fi/tietolehti/2010/punaiset/maaraysmerkit.php>

Nykvist, R., From, A., Björkbacka, M. & Lintamo, H. 2008. Liikenneturvallisuuksuustemat päivähoitossa. Liikenneturva. Viitattu 14.7.2011 http://www.liikenneturva.fi/multimagazine/web/paivahoidon_liikenneturvallisuuksuustemat/liikenneopetus_lapsille.php

Ohjemerkit. 2011. Tietolehti. Liikenneturva. Viitattu 3.9.2011. <http://www.liikenneturva.fi/tietolehti/2010/punaiset/ohjemerkit.php>

Paavonen, E. J., Roine, M., Korhonen, P., Valkonen, S., Pennonen, M., Partanen, J. & Lahikainen, A. R. 2011. Media ja lasten hyvinvointi. Lääketieteellinen Aikakausikirja Duodecim 127(15)/2011, 1563–1570.

Pelander, T. 2008. The quality of paediatric nursing care – children’s perspective. Turun yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta. Hoitotieteen laitos. Väitöskirja. Viitattu 6.6.2011. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/42602/Annales%20D%20822%20Pelander%20Diss.pdf?sequence=1>

Plan Suomi Säätiö. 2010. Yleiset lastensuojeluohjeet. Viitattu 20.8.2011. <http://www.plan.fi/File/564fbb9f-084d-4b9c-902b-a404a8918491/Plan%20Suomen%20lastensuojeluohjeet%20%28Plan%20Suomi%202011%29.pdf>

Polkupyöräily. n.d. Liikenneturva. Viitattu 3.9.2011.
<http://www.liikenneturva.fi/www/fi/turvatiето/saantopakki/polkupyoraily.php>

Pyöräilykypärä. 2011. Tietolehti. Liikenneturva. Viitattu 30.6.2011.
<http://www.liikenneturva.fi/tietolehti/2010/siniset/pyorailykypara.php>

Rautianen, J., Pöllänen, M. & Kalenoja, H. 2006. Lasten ja nuorten ennakkoiva liikenneturvallisuuystyö. Tampereen teknillinen yliopisto. Liikenne ja kuljetustekniikanlaitos. Tutkimusraportti 60:2006. Tampere. Viitattu 18.5.2011.
<http://www.tut.fi/units/ce/liku/liikenneturvallisuuystyö/raportti60.pdf>

Rottböll, G. & Milde, J. 2010. Minun liikennekirjani. Helsinki: WSOY.

Sainio, A. 2000. Jalankulkija liikenteessä. Liikenneturva. Viitattu 3.7.2011. www.liikenneturva.fi/vanhat/862/Jalkankulkija%20suomi.pdf

Salminen, S. & Palukka, P. 2003. Puoli tuntia turvallisuuskasvatusta viikossa. Lastentarha 5/2003, 49.

Salmivalli, C. 2010. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. 2. uud. p. Juva: WS Bookwell Oy.

Suomen rikoslaki henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista 1889. 21.4.1995. 13.7.2001.

Taskinen, S., Karjalainen, L., Heikinheimo, A. ja Tasola, S., Laiho, M., Kauppinen, R., Jyrkinen, M., Aula, M., Joki-Erkkilä, M. ja Vahtola, M., Pihlaja, P., Lajunen, K., Andell, M. & Ylenius-Lehtonen, M. 2007. Laiho, M. (toim.) Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö ja uudet viestintäteknologiat. Pelastakaa lapset julkaisusarja 8. Forssa: Forssan kirjapaino.

Terveystensuojelujärjestys. 2002. Päivähoitoympäristön vaatimukset. Viitattu 1.7.2011.
www.porvoo.fi/easydata/customers/porvoo2/.../paivakotivaatimukset.doc

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uud. p. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Unicef. 2010. Lapsen oikeuksien julistus. Viitattu 21.3.2011.
http://www.unicef.fi/lapsen_oikeuksien_julistus

Unicef. 2011. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? Viitattu 21.3.2011.
<http://www.unicef.fi/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus>

Varoitusmerkit. 2011. Tietolehti. Liikenneturva. Viitattu 3.9.2011.
<http://www.liikenneturva.fi/tietolehti/2010/punaiset/varoitusmerkit.php>

Yleissopimus lasten oikeuksista. 2011. Viitattu 18.3.2011.
http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf

”Jos auto ajaa päälle, sit voi olla ku lätty”

LIITE 1

ARVOISAT 6–7-VUOTIAIDEN LASTEN HUOLTAJAT

LIITE 2

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Arvoisat 6–7-vuotiaiden lasten huoltajat

LIITE 1

Olemme kaksi sairaanhoitajaopiskelijaa Hämeen ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötämme 6–7-vuotiaiden lasten turvataitokasvatukseen liittyvästä liikennekasvatuksesta päiväkodin esikouluryhmissä. Tarkoituksenamme on selvittää, miten lapset ovat kokeneet saamansa liikennekasvatuksen.

Vuoden 2003–2007 tilastojen mukaan liikenne on yleisin 0–12-vuotiaiden lasten loukkaantumisen syy. Viimeisten vuosien aikana lasten liikennekuolemat ja loukkaantumiset ovat kuitenkin vähentyneet. Vaikutusta on saattanut olla neuvoloissa, päiväkodeissa ja kouluissa annettavalla liikennekasvatuksella. Riippumattomuus liikenteessä edistää kehitystä ja kasvattaa lapsen itseluottamusta, kognitiivisia taitoja sekä selviytymiskeinoja. Ennen kouluikää liikennekasvatus perustuu konkretiaan ja liikenteeseen liittyvien peruskäsitteiden opettamiseen. Näiden kautta pohditaan mm. millaiset alueet ovat turvallisia leikkimiselle ja millaista on turvallinen liikkuminen liikenteessä.

Keräämme lapsilta aineiston teemahaastattelulla, joka toteutetaan ryhmähaastatteluna. Haastattelut videoidaan ja nauhoitetaan. Videointi on tärkeää opinnäytetyön luotettavuuden kannalta, sillä sen ansiosta haastattelutilanteisiin voidaan palata uudelleen aineiston tarkasteluvaiheessa. Nauhoitus varmistaa äänen kuuluvuuden. Tutkimuksen aiheeseen lapset johdatetaan Georg Malmsténin ja lapsikuoron Lasten liikennelaulun kautta. Haastattelun kysymykset koskevat lasten kokemuksia liikennekasvatuksesta. Haastattelupäivät ovat **to 24.3.11** ja **ke 30.3.11**. Tutkimukseen osallistuu yhteensä 16 lasta Neilikoiden ja Kaneleiden esikouluryhmistä. Lapsista neljä osallistuu esihaastatteluun (to 24.3.11) ja 12 lasta varsinaiseen haastatteluun (ke 30.3.11).

Esikoulun lastentarhanopettajat arpoivat haastatteluihin osallistuvat lapset, mutta ennen sitä tarvitsemme haastatteluihin teidän huoltajien luvan. Osallistuminen on täysin vapaaehtoista, mutta opinnäytetyön luotettavuuden kannalta toivottavaa. Toivomme, että allekirjoitatte tämän kirjeen alaosassa olevan suostumuslomakkeen ja palautatte sen lapsenne mukana esikouluun. Aineiston keruu ja analysointi toteutetaan täysin nimettömänä eikä lapsenne tai teidän huoltajien henkilöllisyys paljastu missään vaiheessa opinnäytetyöprosessia. Myöskään valmiista opinnäytetyöstä ei ole luettavissa osallistujien nimiä tai muita henkilöihin liittyviä tietoja. Opinnäytetyöhön liittyvä aineisto hävietään asianmukaisesti heti työn valmistumisen ja hyväksymisen jälkeen.

Sairaanhoitajaopiskelijat

Anniina Keskitalo
anniina.keskitalo@student.hamk.fi

Nina Paananen
nina.paananen@student.hamk.fi

Olkaa hyvä ja palauttakaa tämä suostumuslomake **ti 22.3.2011 mennessä** esikouluun lapsenne mukana.

Annan suostumukseni lapseni osallistumisesta tutkimukseen

En anna suostumustani lapseni osallistumisesta tutkimukseen

Päiväys ja huoltajan allekirjoitus

Liikennekasvatus

Liikenteeseen liittyvät käsitteet

- Mikä on jalkakäytävä? Jos ei vastauksia, näytetään jalkakäytävää esittävää kuvaa ja kysytään, missä ihmiset kävelevät?
- Missä kuljette jalkakäytävällä?
- Mikä on suojatie? Jos ei vastauksia, näytetään suojatietä esittävää kuvaa ja kysytään, missä ihmiset kävelevät?
- Mistä tunnistatte suojatien?
- Mikä on ajorata? Jos ei vastauksia, näytetään ajorataa esittävää kuvaa ja kysytään, missä autot kulkevat?
- Minkä vuoksi autojen seassa ei ole turvallista kävellä?

Liikenteeseen liittyvät merkit ja niiden merkitys

- Mitä liikennemerkkejä nämä ovat? Näytetään lapsille liikennemerkkikuvia, esim. jalkakäytävä, suojatie, pyörätie, liikennevalo, varoituskolmio ja stop-merkki.
- Miten kyseisen merkin kohdalla tulee toimia? Näytetään jalkakäytävän, suojatien ja pyöräilytien merkit, liikennevalomerkit, kolme erilaista varoituskolmiota ja stop-merkki.
- Miksi liikennemerkkejä tarvitaan?

Turvallinen leikkiminen liikenteen läheisyydessä

- Millaiset paikat ovat turvallisia leikkipaikkoja?
- Miksi ne ovat turvallisia?
- Millaiset paikat ovat vaarallisia leikkiä?
- Miksi ne ovat vaarallisia?
- Miten tulisi toimia, jos esim. pallo kierii autotielle tai pulkka liukuu ajotielle?

Turvallinen liikkuminen kevyenliikenteen väylällä

- Millaisista liikenteeseen liittyvistä vaaroista teitä on varoitettu kodin ja esikoulureitin varrella?
- Miten toimitte, jos kevyenliikenteenväylällä on paljon kävelijöitä ja pyöräilijöitä?

Turvallinen tien ylittäminen

- Mikä tämä on? Näytetään kuvaa liikennevaloista.
- Miten toimitte liikennevaloissa, kun palaa punainen/vihreä valo? Näytetään kuvaa punaisesta ja vihreästä liikennevalosta.

- Mitä teette ennen kuin ylitätte tietä liikennevalojen kohdalla?
- Miksi liikennevaloissa ei saa ylittää tietä, kun punainen valo palaa?
- Mikä tämä on? Näytetään kuvaa suojatiestä.
- Mistä kohtaa ylitätte kadun? Näytetään kuva kadusta, jossa näkyy suojatie.
- Mitä teette ennen kuin ylitätte autotien?
- Miksi suojatietä ylitettäessä pitää katsoa vasemmalle ja oikealle?

Turvavälineiden käyttö

- Mitä pyöräillessä pitää käyttää? Jos ei vastauksia, näytetään pyöräilykypärän kuvaa ja kysytään, mikä tämä on?
- Miksi pyöräilykypärää käytetään?
- Mitä pimeällä liikkuesssa pitää käyttää? Jos ei vastauksia, näytetään heijastimen kuvaa ja kysytään, mikä tämä on?
- Miksi heijastinta käytetään?
- Mitä pimeällä pyöräillessä pitää käyttää? Jos ei vastauksia, näytetään pyöräilyvalon kuvaa ja kysytään, mikä tämä on?
- Miksi pyöräilyvaloa käytetään?
- Mitä autolla matkustettaessa pitää käyttää? Jos ei vastauksia, näytetään turvavyön kuvaa ja kysytään, mikä tämä on?
- Miksi turvavyötä käytetään?

Lasten mielipiteet liikennekasvatuksen toteutuksesta

- Miten teille on opetettu liikenneasioita esikoulussa?
- Mitä olette tykänneet tehdyistä ulkoiluretkistä ja siihen liittyvästä liikenneopetuksesta?
- Mikä liikenneopetuksessa on ollut hauskaa?
- Mikä liikenneopetuksessa on ollut vähemmän hauskaa tai tylsää?
- Miten liikenneopetusta olisi voinut muuttaa hausemmaksi tai mielenkiintoisemmaksi?